

Fierul și aurul (Burebista)

Scenariu de film

Genericul filmului se derulează pe fundalul unei hărți în stil antic, ilustrată cu animale și oameni legendari, ce reprezintă teritoriul regatului geto-dac al lui Burebista, cu înclinația principalelor triburi din unirea căroră s-a făcut, precum și a munelor vecinilor lui : la nord-vest, celții panonici, sciții din răsărit, coloniile grecești de la Marea Neagră și romanii de la sud de Dunăre, și cu localitățile menționate în diferitele părți ale filmului.

Textul „Argumentului” apare pe același fundal de generic, care se șterge, treptat, când aparatul se apropie de locul geografic al primelor secvențe ale filmului : depresiunea subcarpatică unde se află capitala geților, *Argedava*.

Argumentum

La mai puțin de șapte secole de la întemeierea cetății ei, Roma devenise centrul lumii antice și se pregătea să devină cel mai mare imperiu al tuturor timpurilor. În anul 70 înaintea erei noastre, adică 683 ab urbe condita, expansiunea mondială a Romei se oprise la sud de Dunăre, de unde se întindeau bogatele pământuri ale geto-dacilor, uniți acum într-un mare și puternic regat, sub sceptrul viteazului și enigmaticului Burebista. De-acum înainte, în fața ambițiosului Iuliu Cezar și a invincibilelor lui legiuni romane și „barbare”, rămânea un singur regat nesupus, Dacia, și un singur rege neînving, el,

Burebista

Destinul unic al acestor doi eroi ai istoricului antic i-a făcut să se nască și să moară în același an, să se admire și să sedusmănească. Fără a se întâlni față-n față vreodată, dar folosind, fiecare pentru sineși împotriva celuilalt, aceleași unelte de război și pace.

Fierul și aurul

DRAMATIS PERSONAE

GETO-DACHII

Regele BUREBISTA
Magul DECENEU
COMOSICUS, fiul său
IRA, nepoata lui Burebista
VISCOL, general
VIEZURE, chestor
CASTABOCA, meșteșugar
TAP, șef de trib (transilvan)
CARP, șef de trib (moldovean)
MIDIA — „Magna Mater”, șefă de trib
(dobrogean)
CALOPOR, fiul ei, gladiator
LAI, cântăreț
COMATA, agricultor
HIRPUS, șeful de trib trădător
PESCARUL

GRECII ȘI ORIENTALII

ACORNION din Dionysopolis
AMHODOR, amiral
INO, dansatoare
MITRAN, solul lui Mitridate
NEGUSTORUL

ROMANII

CEZAR
POMPEI
CICERO
BRUTUS
MARC ANTONIU
C. A. HYBRIDA, proconsul
LIDIA, soția lui
MARIUS DULLA, arhitect
MARCELLUS, consul
CURION, tribun
FABIUS, ofițer
LABIENUS, ofițer
LOCOTENENTUL lui Hybrida

CELȚII ȘI ALȚII

Regina HEBE
Druidul BREZA
CRITAS, șeful Tauriscilor
BOIAN, șeful Boiilor
SVED, mesager german
BERNA, meșter helvet
BEDAR, fiul său

Acțiunea începe în Europa, acum 2040 de ani.

PARTEA ÎNTÂI

Întoarcerea lui Spartacus

Trei bărbați tineri, blonzi și voinici, cu chipul și veșmintele însemnate de drumuri lungi și oboseitoare, coboară, într-o noapte furtivă, printr-o trecătoare de muște, spre plaiul la poalele cărui se profilează casele unui sat. Se vede că sînt oameni înăspriți de războaie și suferințe, bătătorii, cu armele mereu pregătite pentru un neprevăzut atac. Căi lor ostentivi merg la pas. Unul dintre ei e pe jos, ducînd de căpăstru calul tovarășului său,

ce pare suferind. El poartă la brîu, în loc de sabie, un fel de fluier cu două țevi înegale. Primul călăreț, probabil șeful lor, scrută zăra.

E ziua acum, soarele răsare din cețuri, lămurind peisajul bogat și impunător al depresiunii carpatice, din mijlocul căreia se ridică jumul unui horn înalt. O turmă de zimbri trece printr-un lămîniș. Deasupra, într-un arbore înalt și stufoș, pe o platformă

asterntută cu paie, un băiețandru îi urmărește atent pe călăreți, scoțind un șuierat, probabil vreun semn al anume.

Intr-un vast luminiș al pădurii, un grup de mineri și fierari muncește cu voie bună, sub porunca unui meșter care bate un fier cald. Hornul cel mare aparține unui cuptor de topit minereul, fiindcă din acea direcție este transportată, pe roțile masive, materia primă a fierarilor. De pereții fierăriei atarnă arme și capete de furci de fier, potcoave, cirlige etc. Fierarul a auzit șuieratul și dă poruncă mută unei calfe, care se îndepărtează în grabă, iar el continuă lucrul cu barosul, mai atent în direcția semnăluului.

Cei trei își fac apariția dintre copaci; primul se apropie, la oarecare distanță, de starostele fierarilor și-l salută latinește:

CALOPOR: Pax vobiscum !..

Starostele se întoarce spre dinsul, apoi, trecind cu privirea peste insoțitorii săi, îi răspunde șiret:

CASTABOCA: Ad vitam aeternam.. dar, după vorbă și după port, nu pareți romani..

Călărețul e bucuros de răspunsul acesta, dar nu se grăbește să-i explice mai mult. CALOPOR: Nu simțem; dar voi ce simțiți, căci înțeleg graiul vostru?

CASTABOCA: Străinul e dator să răspundă la întrebarea stăpinului casei. De unde știți limba noastră și de unde veniți?

CALOPOR: Vorbesc limba tracilor, fiindcă e limba părinților mei, și venim de departe, de foarte departe..

Între timp, grupul călăreților a fost impresurat, în liniște, de fierarii înarmați. Tînuțul rănit, Comata, geme și cade de pe cal. Primul descalcă și-l ajută, împreună cu tovarășul său. După o clipă de gândire, starostele face semn oamenilor lui să se întoarcă la lucru și calfei sale, Bedar, să-l ajute pe străin:

CASTABOCA: Duceți-l pe fratele nostru la casa femeilor, să-l oblojească, iar pe oaspeți conduceți-i la colibă și dați-le cele de trebuință, să se întremeze.

Primul călăreț trac îi întinde sabia lui scurtă, cu mînerul înainte. Starostele o ia, o privește cu ochi de expert, apoi i-o restituie zîmbind, arătându-i panoplia de pe pereți.

CASTABOCA: Poți s-o păstrezi, avem destule și, pare-mi-se, mai bune.. Ai fost gladiator?

CALOPOR: Da. Am fost în oastea lui Spartacus.

CASTABOCA: Dar tu, ce porți în brâu: un fluier parcă?

Fluierașul trac pare surprins de întrebare, apoi suride viclean.

LAI: Două fluiere, unul pentru bucurie, altul pentru minie..

Starostele devine serios și-l privește scrutător în ochi, dar nu-l întreabă mai mult și-i face acum semn din cap să se alăture tova-

rășilor săi, apoi, privindul din spate, își continuă lucrul. Gladiatorul se întoarce, însă, și-l întreabă curios:

CALOPOR: Asta ce fel de armă este, la care ciocănești?

Starostele se oprește din ciocănit și îi arată „armă”:

CASTABOCA: Un brăzdar de fier.

CALOPOR: De fier? La Roma, sclavii ară cu pluguri de lemn.

Fierarul răspunde mîndru, continuînd să bată fierul cald:

CASTABOCA: Precum vezi, și plugurile noastre sînt mai bune decît ale romanilor.

În drum spre coliba unde i-a poștit gazda, calfa Bedar se simte dator să adauge:

BEDAR: Principele nostru vă consideră oaspeți săi..

Gladiatorul nu se poate opri să se mire din nou:

CALOPOR: Principele vostru muncește?

Calfa se miră, la rîndul său, de întrebare.

BEDAR: La noi toată lumea muncește, eu sabia sau cu plugul..

LAI (cătore gladiator, în amintirea unui vers latin): Ense et aratro..

Un grup de femei îi așteaptă pe prispa colibei. Una dintre ele se îndreaptă degrabă spre traicul rănit. Casa femeilor este un fel de atelier de tors și țesut lina, cînepa și inul. Un frumos covor se zărește pe peretele din fund. Cuptorul și vatra bucătăriei se află alături de casa femeilor. Se coace pîinea.

★

A doua zi, refăcuți, cei doi traci străini, însoțiți de un pole de călăreți, conduși de Castaboca, se gîtesc de plecare într-o direcție necunoscută. Rănitul, întremat, le face semn de rămas bun.

COMATA: Eu rămîn aici, să încerc plugul acela de fier.

În spatele lui, îi privește zîmbind femeia care l-a îngrijit. Gladiatorul se preface supărat.

CALOPOR: Țăranul tot la pămînt trage.

LAI (privind podgoria de pe deal): Sau la vie..

Călăreții pleacă la drum rizînd; traversează o poiană plină de stupi de albine, în care lucrează doi prisăvari, printre uneltele lor de albinărit. Unul dintre ei le dăruiește cite o bucată de jagure de miere, într-o frunză de brusture.

★

Piața din perimetrul palatului lui Burebista e plină de artizani și negustori, getodaci și străini. Lesne de recunoscut după portul lor, Olari geți, vînzători greci și orientali de obiecte și țesături frumoase; coșuri cu fructe și zarzavaturi, păsări și porci, amfore cu ulei și grîne; cîțiva oieri daci vind brînză și niuci; un zaraf schimbă bani; un bărbier își tunde clientul, cu castronul în cap; un prisăcar își vinde mîierea. Lîngă un trunchi de copac, un geambaș orientat își

alce caii pe care urmează să-i achiziționeze, plimbiindu-i în buiestru sau căutându-i la diuși. Chestorul pieței, voinic, oacheș și cu un început de chelie, cu o tablă de ceară în mină, urmat de un tânăr oștean, căruia îi cam fug ochii după o florărcasă, inspectează tirgul, notind cîte ceva, la răstimpuri. Servitorul negru al geambașului a scăpat un cal din coardă. Juge după el și-l răstoarnă, din greșală, pe stăpinul său, înainte de a prinde animalul speriat. Stăpinul se ridică din praș și, cu harapnicul, îl biciuiește pină la singe.

Călăreții au intrat pe uliță și acum privesc spectacolul. Negrul, înspăimîntat, ferindu-se de o lovitură fatală, smulge harapnicul din mîna stăpinului său. Furios, acesta îi pune piciorul pe grumaz și trage pumnalul din cingătoare, să-l injunghe.

Atunci, mîna chestorului Viezure îl oprește hotărît.

VIEZURE : Aici vărsarea de singe e oprită, comise Mitran.

Geambașul persan e nedumerit, în furia lui oarbă.

MITRAN : E sclavul meu ! Fac cu el ce poftese.

VIEZURE : Aici nu există sclavi. Acasă la tine, faci cu el ce pofteste.

Gladiatorul a auzit replica și în ochii lui se citește din nou aceeași mirare care-l urmărește de cînd a intrat în Dacia. Privește spre tovarășul său și trec mai departe.

Dinaintea atelierului olarului get, un grec se tocmește cu negustorul care-i arată marfa, niște amfore de toate dimensiunile, oale și ulcioare pictate și negre. Alături, din două vase enorme de pămînt, pline cu vin, un ajutor al său umple amfore și le celtuiește cu cilji și cu ceară de albine.

Negustorul grec e foarte atent la calitatea mărșii oferite de colegul său get.

GRECUL : Dorese o sută de amfore, jumătate cu vin roșu și jumătate cu vin alb vechi, îndulcit cu miere. Romanilor le place vinul amestecat.

Negustorul clipește din ochi, înșelegător. OLARUL : Îl revindeți în Roma ca vin grecesc...

GRECUL : Aceste-s treburile negoșului. Ce-ți pasă ?

OLARUL : Am întrebat, ca să știu dacă nu-i mai potrivit să-l turnăm de-a dreptul în amfore grecești.

GRECUL : Aveți și amfore grecești ?

OLARUL : Cele mai frumoase și mai trainice, numai la mine se găsesec. Costă mai mult, dar face. Bis dat qui cito dat — cine dă repede, dă de două ori.

Negustorul grec cugetă o clipă șiret, apoi cere să i le arate. Se apropie și Viezure de taraba olarului. Acesta intră în atelier și-i face semn unui lucrător să-i aducă ceva. Ucenicul tocmai apăsa pe lutul încă umed al unei amfore „marca fabricii” grecești, cu o mică ștampilă de fier. Se ridică și ia de pe raftul de la gura cuptorului o amforă pictată, de toată frumusețea, și o scoate-n uliță,

la tarabă. Negustorul grec o examinează, apoi strigă, indignat.

GRECUL : Aceasta este marca amforelor mele de Histria. Mi-ați furat sigiliul. Imi furați clienții. Mă nenorociți. Hoșilor ! Săriți. hoții !

Chestorul Viezure se apropie precipitat de negustorul înșelat, chestionîndu-l asupra hoșiei de care se plînge. Grupul călăreșilor trece prin piață și privește, în trecere, la pelli-văniile unui păpușar, care mimează și acompaniază o comedie oarecare. Cînd ajung în dreptul tarabei, olarul mincinos e întins pe jos de gardianul chestorului, care se preță-tește să-i aplice pe spatele gol, cu fierul în-roșit, „marca fabricii” falsă. Atunci grecul se răzgîndește, smulge sigiliul din mîna gardianului și intervine, către Viezure.

GRECUL : Stai, frățico, poate că am greșit. Stai să mă uit mai bine.

Cu sigiliul în mîna — corpul delict — el se apleacă spre olar și-i șoptește la ureche.

GRECUL : Dacă plăteșc numai vinul și-mi dai amforele pe deasupra... ce spui, te învoiești ?

Olarul, prins cu ocaua mică, se învoiește ; atunci, grecul, către chestor :

GRECUL : Preanobile păzitor al dreptății negustorilor, lasă-l, căci am greșit, din nebăgare de seamă.

VIEZURE : Nu e hoș olarul nostru, precum strigai adineaori ?

GRECUL : Nu e, am minșit, pe cîntea mea de negustor !

Chestorul e un hitru care se pricepe la asemenea așaceri și se preface convins. Ochiul lui nu prevestesc însă nimic bun.

VIEZURE : Atunci, iertat să fie. Dar, pentru că domnia-ta ai strigat în piață că un get este hoș, ni să răscumperi minciuna, cu preșul amforelor îndoiti. Jumătate pentru cîntea lui și jumătate pentru vistieria regelui geto-dacilor. (Batjocoritor.) Bis dat qui cito dat.

GRECUL îi numără-n palmă monede romane și grecești, răsullînd ușurat.

Gladiatorul o vede și o aude și pe-aceasta și dă din cap, izbucnînd în ris, împreună cu ceilalși spectatori ai acestei întimplări. În imediata apropiere, pe prispa unui han, la umbra unui arbore pletos, lingă o arcadă de vișă, un dascăl-filozof discută cu discipolii lui, tineri și mai vîrstnici, sorbind din cîmile lor de lut. Dascălul e asemănător unui preot budist, dar bundița și opincile îi atestă originea de prin partea locului.

MAGISTRUL : Vinul tracic este înșelător. Eternitate, numele tău este vinul.

Un discipol dac îl completează. Înalfă și golește cana cu vin.

DISCIPOLUL : În vino veritas, închinător al lui Baclus-Dionysos !

MAGISTRUL : Marca voastră însușire, a dacilor, e că, dintre toți închinătorii zeilor, voi jertfiți cele mai multe cupe pe altarul lui Dionysos !

DISCIPOLUL: Zeul dacilor este Zamolxe, maestre!

MAGISTRUL: Același zeu, cu alt nume! Care e deosebirea dintre ei? Poți să-mi spui, tinere filosof?

DISCIPOLUL: Al nostru dăruiește închinătorilor lui, nemurirea. Și nu bea! Pe cînd zeii grecilor beau, dar nu îndrăznesc să-i dăruiească pe biecții muritori cu nîmbul eternității lor. Da, da, adu-ți aminte ce a păținit Prometeu pentru treaba asta!

MAGISTRUL: Voi, daceii, sînteți niște barbari; niște barbari prea destepti pentru mine.

Le semnul căpeteniei, călăreții se opresc dinaintea haului, care seamănă cu străvechile hanuri românești, cu prispă, pridvor și jîniță.

CASTABOCA: În seara asta, o să trageți aici, la Haoul pieței. Sînteți oaspeții regatului. (Arătînd spre Magistrul.) Mai sînt și alții. Are să vă placă. Mîine, mai stăm de vorbă.

Unul dintre călăreți descalcă, își leagă calul de un stînog și se îndreaptă spre han-giu, șoptindu-i ceva și arătînd către cei doi sosiți, în timp ce starostele și ceilalți doi călăreți îi salută și își continuu calea, printr-o mare poartă de zid, peste un pod, unde se înalță palatul regelui Burebista.

Palatul regelui din Argedava se întinde pe o mare suprafață de teren, între două rînduri de ziduri de piatră și palisade de pămînt bătut, între care se ridică diferite clădiri. În stînga este un fel de tabără-cazarmă militară de tip roman, în mijlocul căreia ostașii fac diferite exerciții de luptă, sub comanda șefului dac Viscol, al cărui nume vorbește de la sine despre firea și puterea sa. Se fac exerciții de sabie și lance, trageri la țintă cu arcuri mari, dar centrul atenției spectatorului se va îndrepta spre armele grele de război: catapulte și turnuri de asalt, la care ostașii lucrează cu multă îndemnare, sub ochii meșterului helvet, Berna, care le și fabrică. La intrarea taberei se vede o statuie reprezentînd un călăreț, în uniformă de luptă, pe un cal înzănat (aidoma Călărețului trac legendar).

În dreapta se întinde o zonă rezidențială de vile, cu aspect grecesc, locuințe și ateliere-prăvălii ale locuitorilor capitalei, unele cu colonade și patio, ca acelea din Pompei. O clipă, aparatul va înfrîza asupra monetăriei regelui, unde aurarii și argintarii săi lucrează la baterca monedei cu efigia sa și la tot felul de giuvaeruri. În această zonă apar și câteva temple mici de piatră, ca templul Atenei de pe Acropole, și un templu oriental, iranian, printre coloanele căruia se întrevede o statuie a zeului Mithra, cu ochi de peruzea, Un mare portic, cu ample trepte de piatră și coloane (propylee), deschide intrarea spre un palat de piatră din blocuri masive, descinzînd direct din civilizația mîceniă.

Pe latura din fund continuă lucrările de construcție a unui apeduct, conduse de un arhitect roman, Pe schele lucrează zidarii de toate neamurile, iar arhitectul Marinus Dulla supraveghează funcționarea unei mari macarale de lemn, mișcată cu o enorură rotă, în interiorul căreia „pășesc” oamenii care o învîrt fără odihnă. Blocurile mari de piatră de construcție sînt dirijate, de pe schele, de alți zidarii. (Vezi reconstituirea construcției apeductelor romane Aqua Claudia și Aqua Marcia.)

Panorama capitalei lui Burebista prezintă aspecte de unei vieți civilizate, deschisă influenței romane, grecești și orientale. Castaboca i-a văzut și s-a salutat prietenește cu Dulla și Berna, tovarășii săi din Consiliul pentru arme și fortificații. Acesta din urmă schimbă un semn de căldă salutare cu Bedar, fiul său. Atunci sînt zăriți și de Viscol, care-i face semn lui Castaboca să vină la el. El descalcă și lasă calul în grija calfei Bedar care intră în tabără, îndreptîndu-se spre grajdurile regale.

VISCOL: Meștere Castaboca, ce vînt te-aduce pe la noi?

CASTABOCA: Ai uitat, generale Viscol? E vremea adunării Consiliului armelor.

VISCOL: N-am uitat. Dar mi se pare că ai venit prea devreme.

CASTABOCA: Mai bine mai devreme.

VISCOL (serios): L-am văzut cu tine pe tînărul helvet, fiul meșterului Berna.

CASTABOCA: Marce meștru al armelor mî-n trimis răspuns, prin calfa Bedar, fiul său, că va trebui să punem degrabă în lucru un nou model de catapulte, pe care la cumpărat de la spaniolul său din arsenalul Romei.

VISCOL: Romanii își reînnoiesc armele de asediu? Pentru ce? Sau contra cui?

CASTABOCA: Arhitectul Dulla nu știe? E roman, doar. Ce mai face?

VISCOL: El știe să facă palate și poduri. Acum face apeductul... Și nu mai e de mult roman; acum e de-al nostru.

CASTABOCA (șoptit): M-a chemat regele. Cezar a intrat în Galia.

Aparatul pătrunde în palat, unde sobrietatea încăperilor și țaria porților e cu gust imblinzită de frumoase lucrări de artă în stil grecesc și oriental, mozaicuri, statui, vase, mobilier, fără luxul strigător al regilor orientului și al patricieilor romani. Impresia de forță și opulență e statornică, dar nu ostentativă. Regele se află în tovărășia nepoatei sale Ira. Este un bărbat de vîrstă mijlocie, care arată mai bătrîn, din pricina corpolenței sale. Cu mustață și barbă rară, nasul turtit, ca de luptător, ochi mici, verzi și așeri, părul creț. Pare un om blajin, dar de ale cărui furii ai fi îndreptățit să te temi. Toenai a mîncat ceva și nepoata îi șterge mîinile cu un prosop cald și umed, pe care-l trece mai departe, împreună cu tablaua de masă, unei slujnice cu chip mongol, care-i zîmbește pe furiș, cunoscînd, pesemne, subiectul discuției Irei cu unchiul ei.

BUREBISTA : Semeni leit cu soră-mea !... Și ea semăna leit cu maica noastră...

IRA : Lăpicio și singele ei, stăpîne...

BUREBISTA : Și violența, nepoată. Și frumusețea mișterilor neamului nostru. Numai eu am ieșit urit, nepoată Ira.

IRA : Ba ! Cine zice ?

BUREBISTA (ride) : Cine-ar cuteza ?

IRA : D-apoi, dacă Măria-Ta chiar dorești a fi frumos, asta-i, că te-ți fi molipsit de la Caius Iulius Caesar. Numai, cum ți-ar sta sulemenit, ca diusul ?... Cică se scarpină-n cap cu degetul mic, ca să nu-și strice frizura, cu toate că e chel !

BUREBISTA (ride) : Dar de unde știi tu, Ira, că Cezar se sulemenește ?

IRA (schimbînd o privire cu slujnica ei) : Iaca știu, de la una din roabele casei sale. A venit la noi, odată cu arhitectul roman, cînd l-au surghiunit.

BUREBISTA : Dar arhitectul tîu e frumos ?

IRA (face pe mirata) : Nu m-am uitat... Și-apoi, nu-i al meu. E sluga Măriei-Tale.

Cînd regele izbucnește iarăși în ris, intră Viezure, iar Burebista îi face semn lui să se poate retrage.

BUREBISTA (încă cu risul pe buze, către ei) : Nepoată-mea Ira a aflat că Cezar se sulemenește... Pontifex-Maximus, ha, ha...

VIEZURE : Asta știe toată Roma...

BUREBISTA : Și eu de ce n-am știut, Viezure ? Însemnează că șeful poliției mele imi mai ascunde cite una din tainele sale... Nu ?

VIEZURE : Nu, înălțate stăpîne ; dar acea vorbă spurcată a romanilor, cu n-o puteam rosti de față cu Măria-Ta.

BUREBISTA : Te iert, dacă mi-o spui.

VIEZURE (comic) : „Cezar e bărbatul tuturor femeilor și femeia tuturor bărbaților“...

BUREBISTA (după o tăcere) : Ai avut dreptate să nu mi-o spui, Viezure. Spurcată vorbă, despre un prinț viteaz al Romei... Aceasta nu l-a împiedicat să cucerească Spania și, acum, să vrea Galia... Să trecem la ale noastre. Ce-i nou ?

VIEZURE (le numără pe degete) : Persianul Mîran, comisarul regelui din Pont, a ales caii pe care a venit să-i cumpere pentru cavaleria lui Mitridate și pleacă mîine.

BUREBISTA : Să-l păziți, s-ajungă cu bine cu mesajul meu către regele Pontului.

VIEZURE : Un decan cu nouă călăreți, pînă la Dunăre ; apoi, oamenii lui Balta, pînă la cetățile grecești. Acolo îl așteaptă Accornion.

BUREBISTA : Bine. A venit Castaboca ?

VIEZURE : A venit, împreună cu doi străini.

BUREBISTA : Ce străini ?

VIEZURE : Oameni buni. Castaboca ar dori să-i înfățișeze la Curte.

BUREBISTA : Să-i înfățișeze. Dar Consiliul armelor știe ce vrem ?

VIEZURE : Am zis că să afle mai bine de la Măria-Ta, după Adunarea prinților tarabostes... Iar Adunarea așteaptă.

BUREBISTA : Să vină și ei la Adunare.

VIEZURE : Pileții nu-i vor îngădui pe comiții în Adunarea prinților tarabostes...

BUREBISTA (cugetă o clipă ; ironic) : Au să se supere bogății pe săraci ? Sau unora tot nu le convine a crede că dacii sînt o mlădiță a geților și că toți ne tragem din neamul cel mai numeros și mai răspîndit în lume, după cel al indienilor ? Marele neam al tracilor !

VIEZURE (prudent) : De cînd ai făcut uniunea triburilor trace, regișorii lor nu s-au deprins încă cu legile cele noi și amînțirea eliberării sclavilor nu i-a părăsit încă... Deși unora le-ai plătit credința...

BUREBISTA (necăjit) : Cu aur, Viezure... Cu aurul nostru.

VIEZURE (zîmbînd rece) : Și altora, cu fierul... necredința.

BUREBISTA (concesiv) : După dreptate. Bine... Să nu-i mai supărăm. Deocamdată...

VIEZURE : Doi dintre șefi lipsese de la Adunare...

BUREBISTA (bănuitor) : Care ?

VIEZURE : Lup, principele din țara aurului, și Balta, pescarul, vărul Măriei-Tale...

BUREBISTA : Vor veni pînă la sfîrșitul Adunării, mai avem o lună înainte...

VIEZURE : Lup ar mai putea veni, dacă-l lasă celții să treacă. Dar Balta, nu.

BUREBISTA : A murit ?

VIEZURE (clatină capul) : După ce feciorul i-a căzut în robia piratilor, durerea l-a rîpus treptat pe bietul bătrîn. S-a dus la strămoși !

BUREBISTA : Zamolxe să-l primească printre preafiericiți. Să mergem la Adunare. Timpul nu așteaptă.

În sala mare a tronului, care seamănă cu sala Senatului roman, minus marmura — pentru că primează granitul și lemnul sculptat — șade Adunarea anuală a nobililor și comandanților de oști ai triburilor geto-dace din regatul unit al lui Burebista. Scaunul lui e pîzit de stegari purtînd stîndardul său cu cap de lup. Se remarcă, printre dinșii, după port, oamenii de la șes și de la baltă și oamenii munților, cu trăsături nu prea deosebite, dar îmbrăcați altfel, cu influențe explicabile prin poziția geografică și diversitatea marelui lor regat, care se întinde de la Dunărea mijlocie și Munții Slovaciei pînă la Pontul Euzin și din Carpații Păduroși pînă la Balcani. Adunarea se ridică în picioare, aclamîndu-l pe rege.

PRINCIPII GETO-DACI : Regelui regilor, glorie !

Burebista, purtînd pe frunte coiful-coroană tracice, de aur, ridică ambele mîini, într-un salut sacerdotal, și toți iau loc în tăcere.

Participanții la Adunarea căpeteniilor uniunilor de triburi (regii) și-au lăsat armele la intrarea sălii, în paza scutierilor, și s-au așezat pe lavițele dispuse în două mari octogoane concentrice, în mijlocul cărora este

jițul lui Burebista. După salutul lor, au început vorbirile. Cei șaisprezece șefi vor raporta despre situația principatelor lor, așteptând hotărârea supremă în pricinile care interesează starea regatului. Aparatul va insista asupra citorva dintre dinșii, care vor avea roluri principale în acțiunea ce va urma. Ei sînt Carp, get din sud-estul viitoareii țări a Moldovei, Țap, dacul din Munții Apuseni, ai „țării de dincolo de codri” (Trans-Silvania), și Hirpus, tînărul șef al agatirșilor daci, vecin cu țara Țapilor, îmbrăcat în straie bogate.

BUREBISTA : Avem o lună înainte, pentru judecarea citorva pricini de la miazăzi de Dunăre, cu pămînturile obștilor... Azi avem de luat cîteva hotărâri mai grabnice în treburile armatei... Să facem așa ?

CARP : Așa să facem, mărite rege. Însă era poate de trebuință să se știe că ce s-a hotărît odată, cu pămînturile obștilor, nu se mai schimbă.

BUREBISTA : Ce să se schimbe ?

CARP : În adunarea ceții noastre de triburi, unii șefi nu-s mulțumiți că pe pămînturile lor plugarii își împart recolta după legea nouă și n-o măi împart ei, capii, după obiceiul pămîntului.

BUREBISTA (*ferm*) : Pămîntul e slobod ; iar cine nu ară și nu seamănă, nu elege ; afară numai dacii e chemat la arme, și atunci sabia lui este egală la parte cu plugul agricultorului.

CARP : Adică, ei mai zic că și cu viile n-ar fi bine așa...

BUREBISTA : Iar cu viile, numai vinul pentru trebuințele casei să se păstreze în case ; restul să se dea la negoț, cu bun câștig. Prea multă băutură sîrică. (*Zimbînd*) Ni s-a dus bubul că sîntem bețivi... Mai beți și voi vinul îndoit cu apă, ca romanii ! (*Rid toți*)

HIRPUS (*insinuant*) : Dar cu aurul, cum este ? Tot slobod și se împarte egal ?

ȚAP : De ce mai întreb, Hirpus ? Știi doar că aurul nu este puțin, dar e scump la negoț și, de aceea, cinei din zece ciubere merg la vistieria regatului, pentru trebuințele manetăriei și ale oștirii.

HIRPUS : Am întreb, pentru că noi nu credem că este drept ca aurul nostru să se mai împrăștie în cele patru vînturi, ca să-și facă alții cetăți și corăbii și mai știu eu ce... Celții și romanii ni l-ar plăti înzecit.

BUREBISTA (*stăpînit*) : Rosturile acestui tribut au fost lămurite, o dată, cu frațele nostru Lup... (*Bănuitor*.) De ce n-a venit el la Adunare și te-a trimis pe tine, Hirpus ?

HIRPUS : E... bătrîn. (*Realizează eroarea*) E bolnav.

BUREBISTA : Il vom căuta... Și să știi ceva, fecior de prinț : plătește înzecit cine câștigă înzecit, mai devreme sau mai tîrziu. Marele poet al grecilor a zis : „teme-te de vrăjmas cînd vine cu daruri”. Vezi să nu afli asta prea tîrziu ! Iar acum,

fiindcă tot veni vorba de celți și de romani, să ne sîntim întru aceștia ! (*Către Viscol*.) Consiliul armelor și fortificațiilor !

★

La deal de cetate, pe prundul moale al Argeșului, într-un luminș de luncă, un grup de copii de opt-zece ani construiesc castele de nisip ; mai încolo, alții fac întreceri sportive. Arhitectul Marius Dulla este antrenorul lor voluntar. Din luncă, un grup de fete, ieșite la culesul de fructe de pădure, urmăresc scena. Printre ele, Ira și slujnica ei orientală.

Acum, arhitectul dă lecții, mai în joacă, mai în serios, copiilor geto-daci, cum să facă o cetate sau o moară de apă, reproducînd, în mic, opera sa de la Argedava.

DULLA : Aici sînt zidurile cetății regelui. Pe aici vine chiar apa asta (*arată riul*), care alimentează orașul și care pune în mișcare morile noastre și udă grădinile, apoi se duce să umple șanțurile cetății, ca să ne apere de dușmani... Vedeți cît de bună și de harnică poate fi apa ?

UN COPIL : Dar poate fi și rea ?

DULLA : Cînd se revarsă ne bună, și neîn-vățată. La asta e bună învățătura, să faci din ne-buni, buni !

Ira s-a apropiat de ei, ascultînd, în tăcere, lecția arhitectului, mai mult civică decît profesională.

IRA : Marius Dulla, marele arhitect al Romei, face case pentru copii ?

DULLA : Pentru viitorii arhitecți ai Daciei. IRA (*așezîndu-se lîngă el*) : Spune-mi, Marius, pentru ce te-au surghiumit ai tăi, aici, la noi ?

DULLA : Dictatorul Sylla a scos niște legi care, mîgulînd plebea cu o așa-zisă justiție, au transformat armata într-o bandă de tîlhari ai popoarelor, iar poporul roman, într-o turmă de paraziți. Cine s-a opus, a fost lichidat — și au fost sute și mii de oameni cinstiți și învățați ; iar cei mai cu noroc au fost trimiși în exil, la „barbarii”...

IRA : Decî, tu ai fost norocos, iar noi sîntem „barbarii” ? !

DULLA : Grecii și romanii numesc barbari pe cei ce nu sînt de-un neam cu ei. Iar eu mă consider norocos că sînt aici ! (*Simțînd că fata a așteptat acest răspuns*.) Ira, te superi dară așa spune, chiar fericit ?

★

În curtea interioară (patio) a palatului din Argedava, în jurul unui havuz de mozaic cu apă țîșnitoare, Burebista se plîmbă liniștit, acompianat de un bărbat cu alură mică, cu vorba domoală, Carp, căpetenia triburilor geto-dacice dintre Carpați și Olbia, purtînd semnul Zimbrului. Pe margini sînt cîteva lavaje așternute cu frumoase scoarțe getice,

pe care șed sfetnică apropiată și puținele ruțe ale regelui, gustind poame sau vin de micre. Vizeure, de vorbă cu Berna, zîmbește, privind-l pe Dulla cum o soarbe din ochii pe Ira, care cîntă din liră, acompaniată de slujnica ei cu ochii olbici.

BUREBISTA: Am aflat că, de la trecerea mea pe tărîmul de miazănoapte al Pontului, s-au obrăznicit hoții de mare, cu stăpîinii portului Olbia...

CARP: Nu aceia; acei stăpîni nu mai sînt; uiți că, de-atunci, au trecut peste douăzeci de ierni... Stăpîinii de astăzi ai Olbicii au alte planuri; vor să fie clienții Romei, ca să-i păzească romanii de năvălirile nomazilor...

BUREBISTA: Vor să-și facă romanii o mare nostrum și din Pontul Euxin, ca în Mediterana? De ce nu le-ai spus grecilor că-i puteam păzi și noi de nomazii din răsărit? De ce nu le-ai spus, Carp? Avem două sute de mii de militari.

CARP: Pămîntul nostru este prea mare, el însuși, și tot mai greu de apărut. Ne-am tras și noi sălașurile spre apus, mai către munte.

BUREBISTA: Ai îmbătrînit prea devreme, frate Carp. Traiul bun moleșește... Cine e?

A intrat Castaboca, urmat de cei doi tineri traci pribegi și, după un schimb de priviri cu Vizeure, îi înșfășează regelui său și se retrage cu un pas. Ira va continua să cînte.

BUREBISTA: Cine stateți voi?

CALOPOR: Mărite rege, eu sînt Calopor și am fost centurion în oștirea lui Spartacus. Iar el este Lai, cîntăreț și poet, și a fost sclav la romani, ca și noi.

BUREBISTA: Cunosc odiseea voastră... Spartacus a fost un mare general al neamului nostru de la miazăzi... Nu am înțeles de ce, atunci cînd s-a văzut copleșit, la malul mării, de armatele Senatului, de ce n-a trecut în Tracia; de ce nu s-a unit cu Mitridate? În strategia voastră a fost o greșală!

CALOPOR: Am fost trădat. Spartacus se învoise cu amiralul flotei africane, să ne treacă marea la Mitridate. Dar romanii i-au plătit mai bine și flota hoților de mare a trecut, departe de tărîm, cu aurul nostru...

LAI (amarnic): Greșala strategică a lui Spartacus a fost încrederea lui în oameni și în cuvîntul dat...

BUREBISTA: În cuvîntul hoților!... Vorbește, Calopor... Mai departe...

În evocarea celor doi tovarăși ai săi, acompaniată de liră, Spartacus apare pe malul mării, cu dintr-un vis, în splendoarea sa fizică și morală, ca o statuie antică: un bărbat falnic, de vreo treizeci de ani, blond, cu părul lung, cu o barbă deasă care-i încadrează chipul cu trăsături regulate, cu ochii mari, albaștri, cu o lucire cînd dureroasă, cînd blindă, cînd furioasă, cu torsul gol,

strîns într-o centură lată, cu încrestații mari, de bronz, umărul și brațul de drept apărute de o placă metalică brodată cu lucrătură-n fir de aramă, prinsă pe sub încheietura brațului stîng, și cu încheieturile mîinilor îmbrăcate în brățări late, de luptă, purtînd în mîna dreaptă sabia scurtă și grea, cu mîner de os, a gladiatorilor, și-n stînga, scutul rotund împodobit cu chipul spăimos al Meduzei de aur, maica Șerpilor. Asemănarea lui cu Calopor e frapantă, dar acesta din urmă nu poartă barbă și are un aer mai puțin falnic, cu striele lui ponosite.

CALOPOR: După ce — cumpărați de Crassus — pirații mediteraneeni ne-au părăsit în cleștele romanilor, am izbit cu deznădejde, înrăși, și am scăpat din împresurare, spre miazănoapte, într-un măcel nemilos, unul contra opt... În bătălia de lingă riul Bradanus, Spartacus a căzut...

BUREBISTA: A murit acolo? N-a fost răstîguit, la Roma?

LAI: A murit în luptă, trupul i-a fost luat și ascuns de tovarășii săi, undeva în munți. De-acolo a dispărut, a treia zi. Unii zic că Zamolxis l-a înviat din morți. Și că este pe undeva și că ne-așteaptă...

BUREBISTA: Iar voi, ce-ați făcut cu legiunea tragică?

CALOPOR: Urmăriți de Crassus, am fost opriți la trecătorile Alpilor, de Pompei — „marele” Pompei, îngîmfatul, disprețuit de plebe, ucigașul convoaielor de răniți, de mame și copii înfometate, al celor ce supraviețuiseră măcelului. Cu legiunile lui proaspete, leite-n argint, sătule de carne și de viu...

Retrospectiva cinematografică, rapidă, a evenimentelor, acompaniată de liră, se realizează prin scurte scene disparate, în care surprindem câteva clipe dramatice, precum răsturnarea în prăpastie și incendierea carelor cu răniți și copii și a pușinelor alimentare ale fugarilor, răpirea femeilor, de către legionarii romani, dar mai ales rezistența înverșurată a gladiatorilor. La un moment dat, Calopor dă față cu însuși Pompei, pe care-l atinge ușor cu sabia, dar e imediat împresurat de garda generalului roman, care-l împinge în retragere. Calopor conduce această retragere într-o ordine militară perfectă, salvîndu-și o parte dintre oamenii scăpați din împresurare, printre care și Lai, a cărui „armă secretă” ucide fără greș pe cei ce cutează să se apropie de el. E „fluierul minci”, prin care suflă micile-i săgeți înveninate în gitlejul adversarilor săi.

BUREBISTA: Cum de n-ați murit cu toții, sau cum de n-ați căzut prinși?

CALOPOR: Am trecut la gali și la helveți. N-au fost prinși decît vreo șase mii, care-au fost răstîgîniți de-a lungul Vici Appia, între Capua și Roma, ca o pildă pentru alte sute de mii de sclavi, dintre care s-ar mai putea ivi un Spartacus...

BUREBISTA: Și, marele Pompei?

- CALOPOR și LAI: „marele” Pompei, fierbînd de ură și invidie unul împotriva celuilalt, au intrat în Roma, fiecare revendicînd pentru sine gloria înăbușirii răscobilei și cerînd drept răsplată consulatul... Dar Cezar va fi mai tare, dacă va euceri Galia.
- BUREBISTA: Dacă... Și-acum, voi, ce căutați, rătăcind pe aceste meleaguri?
- LAI: Îl căutăm pe... Spartacus. Sau duhul lui...
- BUREBISTA: Și cum îi veți recunoaște duhul, sărmane vizitor?
- LAI: Duhul lui se va fi intruchipat în acel conducător de neamuri din Tracia care va birui Roma. (Lai scoate fluierul și acompaniază, cu o nouă melodie tracică, lira lrei.)
- BUREBISTA: Roma?... Cum credea el, Spartacus, sau duhul său din Tracia, că va birui, singur, Roma?... Cum îi va putea el birui pe cei patru sute de mii de legionari, care i-au îngenucliat pe regiî Asiei și Africii?
- CALOPOR: Nu singur și nu numai din Tracia. Noi — a zis Spartacus — ca să biruim Roma, trebuie s-o restringem la propriile ei puteri și s-o înghesum în propriul ei birlog. Trebuie să ridicăm împotriva ei toate popoarele pe care le cotopește, să năvălim cu o armată de o mie de mii, din toate provinciile ei, să înăbușim între zidurile urbei sale acest neam de patricieni blestemați, care înrobește și înghite pe rînd celelalte neamuri.
- BUREBISTA: Fiecare popor să se apere pe sine! Mitridate se bate de zece ani cu romanii.
- CALOPOR: Nu-i așa! Fiindcă Roma nu se bate singură, ci împrenmă cu vremelnicii ei clienți; orice război izolat ea va fi dinainte pierdut. Mitridate are să fie înfrînt, așa cum a fost și Hannibal. Popoarele de la Rin și parții au să fie nimiciri, așa cum au fost azvîrliri cu fața-n țărînă, rînd pe rînd, cartaginezii, grecii și iberii. Numai prin toți laolaltă, și toți deodată, unindu-i pe toți asupriții într-un asalt comun, poate fi zdrobită această caracatiță, care-și întinde tot mai mult brațele nesățioase asupra lumii întregi, impunîndu-i nedreapta ei orînduire, de stîpîni și de selavi...
- Burebista s-a ridicat de pe scaunul său și se plîmbă, gînditor, printre ai săi, preocupat de o idee pe care nu vrea sau nu poate să o exprime în această situație.*
- BUREBISTA: Robia e urită și nedreaptă. E cel mai mare rău ce i se poate întîmpla unui om, și unui neam, pe lumea asta. (Schimbă vorba, încoditor.) Noi n-avem selavi. Dar, pentru încă un soldat viteaz și un alt Orfeu, mai e loc la Curtea noastră. Ce plată ați pofti, pentru slujba asta?
- CALOPOR și LAI: Răzbumarea lui Spartacus. BUREBISTA (după o tăcere): Toate la vremea lor. Alceeva?
- CALOPOR (schimbă o privire cu Lai): Mărite rege, tovarășul meu va rămîne la Curte. Eu aș dori să lipsese, o scurtă vreme, ca să-mi văd părinții, la gura Dunării.
- BUREBISTA (il privește atent): Ești din neamul lui Balta, vărul nostru?
- CALOPOR: Sînt fiul său bun.
- BUREBISTA (il privește lung, ca și cum în înfățișarea acestuia tinăr ar dori să deslușească trăsăturile cuiva deosebit de drag): „Calo-por”... da... Știi ce înseamnă numele tău, pe limba dacilor? „Fiul cel bun și frumos”... Știi, Făt-Frumos?...
- CALOPOR: Ce să știu?
- BUREBISTA: Atueci, fiule, o să vorbim despre asta, ceva, noi doi. Am pentru tine o veste rea și o veste bună și să te gîtești de drum greu. (Il apropie de Corp.) Acesta este marele șef al geților carpi, frate de singe al vărului nostru Balta. El îți va fi prieten și călăuză la drumul acesta. Și-acum (bate din palmă), vă poftesc să mergem la cină.
- În trecerea tuturor spre iatacul unde vor cîna, se pot remarea reacțiile noilor sosiți față de gazde și ale acestora față de dinșii, Calopor îl fulgeră din ochi pe arhitectul roman Dulla, a cărui togă pare să-i stîrnească triste amintiri, deși romanul îl privește cu multă detașare și cu o vădită admirație. În schimb, arhitectul e neplăcut surprins de interesul reciproc dintre Ira și tinărul Orfeu.*
- Lai.
- IRA: Cum te cheamă?
- LAI: Lai.
- IRA (fredonează): Lai-ilai-ilai-la...
- LAI: Lira ta răsună la fel de melodios ca glasul tău.
- IRA: Știi să cînti și din liră?
- LAI: Știu.
- IRA: Și ce mai știi?
- LAI: Din mai și din fluier.
- IRA: Cîntă-mi ceva, din fluierașul acesta!
- Ira îi arată „fluierul minci”, dar Lai aproape că o brushează, respingînd-o.*
- LAI: Din acesta nu, niciodată, aici. Sper...
- Fata n-a înțeles gestul cîntărețului și îl părăsește, grăbind spre grupul unchiului său, unde o așteaptă romanul.*

★

Un călăreț solitar, pe un cal de munte, mic și puternic, purtînd pe cap și pe umeri un coif-mantie dintr-o piele de țap negru cu cap, urcă pe o potecă abruptă, spre sălașul agatîrșilor din Munții Apuseni. Un zgomot ciudat îl face atent, aproape de gura văii de piatră, și descalcă. Țap se strecoară, cățărîndu-se, pînă-n buza hăului și ceea ce vede îl înspăimîntă. Din mina de aur ies oameni în zdrențe, purtînd în spate coșurile cu minereu. Ei sînt legați cu o frînghie unul de celălalt și cițiva vătăși îi grăbesc cu

biecle. *Doi călăreți urmăresc scena, cu priviri de stăpîni. Unul este Hirpus, șeful trădător al tribului, celălalt este un șef celt purtînd pe cap un coif cu știm de fier. Boian, Aspectul de robie și cruzime crește atunci cînd, printre mîncări legați, Tap renveră femei și copii. Dincolo de vîgăuță apare un juu gros. Tap se retrage și observă că valea e pîzită de alți celți, din tribul Boilor. Coboară la calul său și, dînd ocol văii, se îndreaptă spre sat. Satul a fost ars pe jumătate și prădat. Puține colibe au rămas întregi și par pustii. Cîteva păsări speriate, un ciunc, un purcel; doi copii păzesc focul unde, pe niște pirostrii, fierbe o odă de fier, plină cu terci de mei. O femeie bătrînă iese dintr-o colibă și reîntră, vorbind cu cineva. Tap se fojilează printre zaplazuri, ascultă și intră în colibă cînd femeia iese la copii. Pe un pat seml zace un bătrîn cu clip impunător. La git cu o anuleță de fier reprezentînd capul de lup al șefilor daci. Tap intră, îl vede și-i șoptește să fie pe pace. Bătrînul Lup, grav rănit, abia se poate mișca, îi face semu să se apropie.*

LUP: Tapule, n-ai venit la binc. Te-am așteptat, sîi ici lădițele en aurul regelui, la luna nouă. Au năvălit ai lui Boian...
 TAP: Celții au căleat pacea cu noi?

LUP: A fost vînzare de frate. Neputul meu Hirpus i-a chemat.

TAP: L-am zărit, la gura minci, cu celții.

LUP: El s-a supus regelui regilor noștri numai din buze... A unelît tot timpul cu druidul Breza, care i-a fîgăduit mina prietesci Hebe...

TAP: Dar tatăl ei ne-a jurat pace.

LUP: Pe bătrînul rece l-au sacrificat, după legea lor. Teme-te de Breza. Fugi și dă de veste marelui Burebista că sclavia s-a abătut din nou asupra tribului agatirșilor. (Își scoate talismanul de la git.) Du-i semnul acesta, pentru credință... pînă la moarte.

Bătrînul îi dă anuleta, apoi cade pe pat; cu un efort, caută ceva, zgîrîind podeaua de lut. Tap înțelege, ia un pumn de fîrînă și i-l pune în mina lui dreaptă. Bătrînul strînge pămîntul în mină, apoi și-o pune pe piept și moare. Tap îi include ochii și se strecoară afară din colibă, pierzîndu-se în desișul pădurii.

Intr-un defileu păduros pătruinde o coloană de căruțe cu cîte două roate legate-n fier, însoțită de celți din tribul Boilor, pe jos. Pe jumătate goi, cu centuri late de piele și cu catarame mari, de bronz, cu opinii înalte, prînse-n copci de metal, și pe cap purtînd coiful cu șoim; alții, cu coarne de bou. Poartă arme cu mînerc de fier forjat în diverse clipuri și lînce cu vîrful lut. Căruțele lor sînt încărcate cu lăzi, ce seamănă cu lăzile de zestre din țara moților. Intr-o căruță sînt înghesuîte o duzină de tinere femei dace, prizoniere. În fruntea coloanei, într-un car de luptă cu doi cai, Boian, șeful

Boilor. Alături de el, călare, dacul trădător Hirpus, care scrutază marginea împădurite ale defileului.

BOIAN: La ce te uiți, Hirpus? Ce vînat se află pe aici?

HIRPUS (surprins): Capre negre... Treceam prin Valea Tapului.

BOIAN (ironic): Te temi? Tapii n-are frații voștri?

HIRPUS: Acum sînt frații lui Burebista.

De pe înalta stîncă a ieșirii din defileu, un buciun răsună, ca un semnal, imitînd bocănițul tapului. Boian ridică privirea și vede, pe culme, o centă de prăstiași purtînd căciula de capră ueagră a tribului. Face semu coloanei să se oprească și trîmbițașul său sună răspunsul. Atunci, Tap coboară pe calul său, urmat de o mică gardă de prăstiași. Un nou schimb de semnale. Boian avansează, la rîndul său, urmat numai de trei lîncieri celți.

BOIAN: Pace vouă, oameni ai muntelui. Ce dorește Tapul cel mare de la noi, vecinii lui?

TAP: Pace ție, Boian. Vrem să șlim pentru ce ai lovit satul agatirșilor, prietenii noștri, și le-ai răpit aurul. N-am auzit cîntecul vostru de război.

BOIAN: N-am venit cu război. Prințul agatirșilor, Hirpus, a rupt legămîntul cu dacii și ne-a chemat într-ajutor, plătindu-ne armele, cu aurul său și cu femeile robilor săi. Nu am căleat legea fierului. Ferește din drumul nostru!

TAP: Boian, tu n-ai căleat legea! Dar fapta ta va naște o mare primejdie. Aurul acesta nu este al lui Hirpus, trădătorul fraților săi; e tributul agatirșilor sloboziți din robie de marele rege dac, fratele și stăpînul nostru, căruia druidul vostru i-a jurat tîmna și prietenie.

BOIAN: Druidul Breza știe ce face.

TAP: Slăvit să fie marele preot al celților, vecinii noștri. Am auzit că el i-a fîgăduit moștenirea regelui bătrîn și pe Hebe, fiica lui, de nevastă.

BOIAN: Așa e. (Generos.) Am să te chem la muntă.

TAP: Prin urmare, tu nu știi că druidul Breza i-a fîgăduit și lui Hirpus mina reginei Hebe? În schimbul aurului daciilor!

BOIAN (furios): E o minciună. Druidul nu minte!

TAP (provocator): Atunci, Hirpus te-a mințit pe tine, poftindu-mă pe mine la munta lui cu regina celților?

HIRPUS (sincer): Minte, nu l-am poftit la muntă.

BOIAN (bănuiitor, către Hirpus): La care muntă, prințul Hirpus? N-am știut că mergem la muntă. (Arătînd spre carul cu sclave.) Cu care dintre femeile acestea te va căsători marele preot al celților?

În acel moment, Tap își dă seama că eliberarea acestor femei nu e posibilă, acum, fără o mare vîrsare de sînge. Va veni, mai

tîrziu ; deși una dintre ele se uită la el cu ochi rugători. Și ochii ei sînt frumoși.

ȚAP : Răspunde, Hirpus ! (Hirpus tace.) Ascultă-mă, Boian. Ți propun un tîrg ciuștit, ca între vecini buni. Tu îmi auri pe care l-ai prădat, iar nouă dă-ni-l pe Hirpus. E fratele nostru și-i vom face o nuntă mare, după datina neamului său. Dacă Marele preot al celților nu i-a făgăduit altă nuntă, druidul n-are să se supere toamai pe tine, pentru asta.

BOIAN (cugetă o clipă, apoi ride cu hohote) : Mi se pare că tîrgul tău este ciuștit, vecine. (Ironic.) Dar marele tău rege n-are să se supere pe tine, că i-ai părăsit aurul în mîinile noastre, fără luptă ?

ȚAP : Marele nostru rege are aur destul. S-ar fi supărat pe mine dacă-l părăsesc în mîinile voastre, fără luptă (ironic) pe credinciosul său Hirpus, puilul Lupului.

Hirpus, dîndu-și seama că este părăsit de noii săi aliați, se avîntă înainte pe neașteptate și azvîrle lancea asupra lui Țap. Acesta se ferește și-n aceeași clipă sloboaze praștia în capul lui Hirpus. Cu ochiul spart, plin de sînge, Hirpus se repede la Țap, cu sabia în mînă, dar pașii lui șovăie, iar cînd ajunge în fața dacului, sabia îi cade din mînă. Țap îl privește, în fața, cu scîrbă. Îi smulge de la gît talismanul cu chipul de fier al Lupilor, asemănător celuilalt, și-l azvîrle departe de sine, în praș. Se depărtează de el și face un semn tovarășilor lui. O ploaie de pietre din praștiile oamenilor săi se abate asupra trădătorului lapidat. Celții privesc spectacolul fără să intervină. Unul dintre ei se apleacă și ridică din praș piatra cu care Țap l-a lovit pe Hirpus. Este o bucată de minereu aurifer.

GELTUL (exclamă uimit) : Pietre de aur ! (Incepe să le culegă, lacom.)

ȚAP (cătore Boian) : Boian, și-l las și pe Hirpus ; du-i hoitul la regina voastră, să vadă și ea ce fel de mire i-a pețit druidul Breza.

Țap și ceilalți oameni ai muntelui se retrag în sus. Celții, în frunte cu Boian, își continuă drumul, lăsînd leșul, cald încă, în mijlocul drumului. De pe culme, răsună un buciom și Țap mai strigă către șeful Boilor.

ȚAP : Boian, hoțule, să ai grijă de aurul dacilor, că vei da socotelnă ! Și sărut-o din partea mea pe tîrfa voastră de regină !

Celții, furioși, trag un nor de săgeți după Țap și tovarășii săi, care dispar după creasta muntelui, șuierînd ca haiducii. Hirpus se ridică anevoie și cade.

★

Muntele magic (Kogainon) de la Sarmizegetusa adăpostește templul Marelui gînditor Zamolxe, în jurul căruia se află o curte împrejmuată cu înalte ziduri de piatră. În centrul ei, sanctuarul, cu un altar de jertfă și 12 scaune ce amintesc Masa tacerii a lui Brâncuși, înconjurată de 360 de pietre, ce

simbolizează zilele anului. Soarele la amiază străbate prin unghiul observatorului astromic, depunînd o lumină stranie pe altar. În templu se înalță statuia uriașă a Gînditorului (imaginea mărită a statuei din lut de la Hanangia), deasupra jîlfului de piatră al Marelui preot.

Deceneu coboară din observator, însoțit de fiul său Comosicus. E îngrijorat de o știre a acestuia.

DECENEU : Ce știre este aceasta, fiule ? Cine ți-a spus-o ?

COMOSICUS : A ureat la noi trimisul regelui Cerbilor, Sved, din țara galilor. Descoperind taina aceluia trist omor asupra druidului Dugda, el a venit să ne vestească mai dinainte despre războiul cu celții, ca să fim pregătiți.

DECENEU : Prin urmare, soția druidului Breza ascunde o lovitură mișcavă... Ne cunoaștem, totuși, de o viață...

COMOSICUS : Tată, ancorei o viață e prea puțin spre a cunoaște un om... Tu ai spus-o. Ai uitat ?... Îl vei primi, totuși ?

DECENEU : Cu toată cinstea cuvenită unui mare preot... Dar tu, grăbește la Argedava și vestește-l pe rege de toate acestea.

În incinta templului lui Zamolxe, Deceneu îl întîmpină pe Breza, druidul celților, care vine, purtînd toiagul său cu cap de unicorn, însoțit de șase războinici falnici, pe jumătate goi, împodobiiți cu arme și bijuterii barbare. trei purtînd coifuri cu coarne de taur, iar ceilalți trei, cu capete de șoim. La un semn al Marelui preot, garda druidului nu mai avansează în sanctuar, iar cei doi prelați se salută cu mîinile pe umeri, într-un gest sacramental, după care își încep plimbarea printre piramidele și clădirile ciudate ale astrologilor și alchimistilor Muntelui magic. Aparatul îi urmărește de sus, pînă la intrarea în templu, oprindu-se între timp asupra pileului de călăreți, în frunte cu Comosicus, ce se îndreaptă degrabă spre Argedava.

Druidul BREZA : Preaînțeleptule frate, am putut vedea, în templul tău, un Muzeion cu toate minunățiile minții și cheia misterelelor zeilor. Pentru ce m-ai chemat ?

DECENEU : Pentru că preoții tuturor zeilor se supun aceleiași legi : nemărginirea sufletului fără de moarte, paznic al păcii tuturor ființelor și tuturor lucrurilor lumii acesteia.

Druidul BREZA : Pretutideni, încotro privești, vezi deosebirea lucrurilor. Fiecare și are ființa lui. Cum să nu fie cite un zeu care să poarte de grijă fiecărui lucru ?

DECENEU : Aceasta e credința celor ce nu cred în puterea ființei lor și așteaptă mila altora... Zeii sînt creația spaimelor noastre neștiutoare. (Se oprește dinaintea statuiei uriașe a Gînditorului.)

Druidul BREZA : După tine, atotștiutorule, numai Zamolxe este cheia văzutelelor tuturor și nevăzutelelor. Și, pe-acest preamărit zeu al vostru, cine l-a creat ?

DECENEU : Nu a fost creat. Geneza e fiica timpului; iar El nu e supus vremelniciei, este asemenea cu el însuși. Zamolxe e ceea ce este!

Druidul BREZA : Iar omul, Omul, nu este fiul său ?

DECENEU : Așa precum El este fiul Omului, semănător de stele și-ncepător de vremuri. El este Marele gânditor.

Druidul BREZA : Și puterea lui, cum și-o arată el muritorilor de rind ? Jupiter are fulgerele; Poseidon are...

DECENEU : Puterea lui este Legea.

Druidul BREZA : Legea voastră !... Noi, celții, nu vrem să ne trădăm credința-n zeii noștri, pentru crezia ta.

DECENEU : Preasfântule Breza, noi nu v-am cerut asta. Fiecare neam să-și slujească-n pace credința lui. Eu te-am chemat să-ți spun că regele nostru îi roagă pe principii celți — pe Critas, șeful Taurisecilor, și pe Boian, șeful Boiilor — să înapoieze aurul agnțișilor și să însă din pământurile dacice, pe care le-au cotoplit, și să se-ntoarcă la sălașurile lor din Pannonia, cu pace și voie-bună din partea noastră.

Druidul BREZA : Pământurile de aur sînt dobîndite cu armele, și numai cu armele le veți redobîndi. Aceasta e legea fierului, legea noastră !

DECENEU : Fierul cere sînge; iar eu îți cer (ie un dram de mînte; de ce vrei să-ți jertfești bărbații, viteji și destoinici, într-un război nesigur și nedrept ?

Druidul BREZA : Regina noastră Hebe, fiica zeului Dagda, sălășluiește într-un templu făcut din cramiile învinșilor în războie. Cu capetele voastre, o să-i înulțăm palatul pînă la cer...

DECENEU : Pînă la cer se înulță ambiția în nesăbuită, Breza. Pentru că nu regina Hebe poruncește acolo, în Peștera capetelor, ci tu, ucigașul nepedepsit al druidului Dagda, celțul care dorea unirea celților cu galii, iar tu te-ai temut, te-ai temut de-această unire, care (i-ar fi răsturnat planurile de mărire.

Druidul BREZA : Dagda a fost un sfînt, locul lui era în ceruri. Nu cu l-am trimis acolo, la părinții noștri.

DECENEU : L-am trimis Boian și Critas, pe care i-ai amăgît, fîgăduindu-i fiececărui trupul și moștenirea reginei, la care tu însuși rivnești. Pe cînd, ai chibzuît să-i pui să se omoare și ei între ei; ori ai pofti să-i omorîm chiar noi, în războiul acesta?

Druidul BREZA : Soarta acestui război o vor hotărî zeii, preaițeleptule Deceneu. Zeii mei ! Pregătește-ți răsucumpărarea cu aur, cu mult aur, preaițeleptule... Tu și regele tău cel bogat, care are zilele numărate... Fierul cere aur !

DECENEU : Fierul cere sînge...

Druidul BREZA : Am zis.

Deceneu îl conduce pînă la ieșirea din templu, unde-l așteaptă garda celților. Acolo își iau bun-rămas, cu același salut sacramental.

Druidul BREZA : Tu ești mai mare decît mine. Deceneu. De aceea, unul dintre noi este de prisos. Îmi pare rău de tine, adio, frate.

DECENEU : Încredințează-ți sufletul zeilor tăi, druidule Breza, și să-ți fie țarina ușoară.

Breza se îndepărtează, împreună cu garda lui, urmat de privirea tristă a Marelui preot dac, care seamănă cu privirea gânditoare a zeului său.

★

Distanțate și izolate ca niște insule pe întinsul podișului, așezările celțice în care locuiesc cele două mari triburi nu prezintă între ele mari deosebiri.

Satul fortificat celțic apare pe deal, împreună cu trei rînduri de stîlpi legați în scoabe de fier, „zidul” exterior, mai înalt, fiind asemănător forturilor americane din Vestul anilor 1800. Colibele sînt mari și rotunde, fără horn. Jumul ieșind printr-o gură rotundă din mușul acoperișului sferic. Liniiile curbe ale arhitecturii lor ar putea prevesti viitorul stil gotic. În centrul spațiului destinat sanctuarului, un gorgan de piatră adăpostește intrarea peșterii-sanctuar, în care locuiesc preoșii-druidii și regina tribului, potrivit legilor matriarhatului, reprezentă suprema autoritate, în numele Eponiei, zeița-iapă.

Vatra satului în care pătrundem oferă aspectul unei enorme potcovării, rolul principal revenind rotarilor, care leagă cu șine de fier înroșiți rațele carelor de luptă. Căii rătăcesc slobozi printre gospodăriile ce dau impresia unei civilizații de pustă. Bărbații sînt pe jumătate goi, cu șalvari de piele legați la glezne, cu părul împletit în coadă pe spate, purtînd la gît coliere grele de sîrmă răsucită și brățări similare pe bicepsul stîng. Unii au mustați lungi și ascuțite, pe oală, cei tineri sînt legați la frunte cu o bentiță de lînă colorată, imodată la ceafă. Cîțiva lucrează la bătut metalul unor scuturi, cu modele animaliere sau cu chipuri omenești.

În porii ascuțiți de la intrarea unor colibe stau înșifte capete omenești, semnul vitejei locatarului. Dinaintea lor, femeile macină grîul în rînițe de piatră sau cu pisălogul și îngrijesc copiii, pregătind mîncarea. Una dintre ele face parte din grupul femeilor agatirice luate în robie. În centrul cetății celțice se înulță bustul de fier al unui zeu cu două capete văzute în profil, unul privind spre viață, altul spre moarte. Asemănarea cu un totem este izbitoră.

Interiorul peșterii se deschide printr-un mare hol, nu prea înalt, din grînzi puternice, mărginit pe laturi de mese de ospăț cu lavaje sau cu jilțuri masive, legate în metal topit sau lucrat, în care prîncează chipuri omenești și motive ecvestre. În fund, un fel de scenă din stalactite și stalagmite, o pădure de piatră în miniatură, avînd „la

rampă" un rind de cranii suprapuse.

Prin fumul des, aromitor, distingem cele două grupe de șefi celți, aparținând tribului Boilor (pe care-i cunoaștem) în frunte cu Boian, cu coifurile lor impodobite cu șoimi de metal cu aripile întinse, și tribul Taurisilor, cu coiful rotund, cu coarne de taur, în frunte cu Critas, purtând un cap de taur negru, stilizat, cu ochi de chihlimbar. Un grup mai mic, lateralnic, reprezintă solia Cerbilor galici, cu coifuri cu coarne de cerb, în frunte cu bătrînul Sved, în mîină cu toiagul cu cap de cerb, mesagerul lui Ariovist, șeful suevilor dintre Dunăre și Rin și al arvenilor lui Vercingetorix. O melopee cu sunete ritmice, punctate de talgere, răsună, în surdina, în acest semituneric. Druidul Breza, impodobit cu o mască de inorog (cap de cal alb, cu un corn răsucit în frunte și coană de păr blond omenească), fiind în mîină toiagul său cu aceeași înșignă, se apropie de centrul altarului și aprinde focul sacru, care scapără ca o flacără de magneziu, iluminînd brusc întreaga încăpere. Toți strigă într-un glas: „Eponé, Eponé, Eponé!”, ridicînd săbiile lor lungi și grele, cu dublu tăuș, apoi se descoperă, ținîndu-și coifurile în mîina stîngă. La strigătul lor apare regina Hebe. Spectatorul crede că este o femeie de aur cu bustul gol. Dar tînăra și frumoasa apariție blondă, cu părul lung în „coadă de cal”, poartă de fapt o armură subțire de aur, ce-i mulează în amănunțime formele sculpturale. Druidul îi depune la picioare coiful său, apoi izbește de trei ori cu toiagul în poale. Talgerele izbucnesc infernal, apoi se așterne tăcerea. Cei doi șefi celți o privesc fascinați, cu o adorație plină de concupiscentă și, surprinzîndu-și reciproc privirile, se fulgeră din ochi cu o vătălă gelozie.

Druidul BREZA: Regina Hebe, fiica Iepoi de aur, zeita noastră Eponé, a coborît printre noi, să asculte solia regelui Cerbilor de la asfințit, prin glasul druidului Sved. Pace lui.

(Hebe ridică brațul drept și-l coboară, spre încuviințare.)

SVED: Slăvită regină a celților răsăritei, îți aduc salutul neamului nostru de la soare-apune, și vouă, nemuritorilor închinători ai Inorogului. (Șefii celți îi răspund într-un glas: „Eponé!”) Regele Cerbilor vă spune că triburile germanilor lui Ariovist nu vă mai sînt vrăjmașe și că vor să se împace cu arvenii lui Vercingetorix, tînărul prinț al galilor, pentru că ținuturile lor au fost călitate de legiunile romane comandate de Cezar, a cărui poftă de cucerire nu cunoaște margini, căci romanul nu va întîrzi să calcă cu război și sălaşurile voastre, dacă nu va fi oprit la vreme. Această mare primejdie, care ne pîndește pe toți deopotrivă, trebuie să ne fie îndemna la unire. Unirea celților a fost, precum știți, ultima dorință a druidului Dagda, slăvitul părinte al reginei Hebe. Acesta este mesajul de pace al Cerbilor. Am zis.

Fuca Iepoi de aur ridică mîina stîngă, în semn că a înregistrat solia, și Sved se retrage în colțul său. Apoi, cu ridică dreapta către druidul Breza, invitîndu-l să răspundă.

Druidul BREZA: Regina noastră știe, precum știu Sved, că galii sînt dușmanii germanilor, iar germanii sînt dușmanii noștri. Mai știe, de asemenea, că romanii n-au fost niciodată dușmanii noștri, ba chiar i-au trimis preasfîntului Dagda solie de prietenie, dacă nu-i vom stînjeți în războaiele lor. Unirea celților nu este pe placul zeilor noștri, pentru că ne-ar sili să ne supunem zeilor de la soare-apune și regiilor voștri, care se tem de războiul cu romanii. Noi nu ne temem de nimeni. Pacea este legea celor nepuțințioși. Am zis.

Regina Hebe ridică mîina stîngă și o coboară, încuviințînd răspunsul lui Breza: Izbucnesc din nou, cu putere, talgerele și strigătul „Eponé”, al celților, care-și agită războinic săbiile. Atunci, Sved ridică toiagul său, în semn că are ceva de adăugat. Regina caută din privire încuviințarea lui Breza, care aprobă. Atunci, ea ridică mîina dreaptă, cerînd liniște.

SVED: Pacea și unirea tuturor celților nu este semn de neputință, ci cheazășia puterii! Luați pilda geților și a dacilor-vecinii voștri, prin unirea cărora regele Burebista a făurit cel mai puternic imperiu din istoria marelui neam al tracilor.

Numele lui Burebista, rostit în fața altarului lor, stîrnește un vacarm de indignare în rîndurile celților, spre vătălă satisfacție a druidului Breza, care nu mai așteaptă încuviințarea reginei, ca să termine discuția. El ridică toiagul și se face din nou tăcere.

Druidul BREZA: Respectăm solia onspetelui nostru și de aceea nu vom răspunde, precum s-ar cuveni, afrontului său. (Către Sved.) Mesager al Cerbilor, peste puțină vreme vei putea vedea cu ochii tăi cit de puternic este regele Burebista, cînd capul său va sta aici (arată „rampa” de cranii a altarului), printre trofeeale războinicilor noștri!

★

Pe cărările de la poalele Muntelui magic trec, în amurg, unități ale armatei lui Burebista. Călăreții aduc pe departe cu cavaleria tracă din epoca anterioară, dar se remarcă echipamentul și armamentul (cască cu borduri, cămășă de bronz, articulată pe laturi și evazată spre brațe, sau cămășă de zale din verigi și chiar cămășă de zale de protecție pentru pieptul căilor ofițerilor) cunoscută din războaiele purtate de romani în Iliria: infanteria este mai diversă, de la oștirea de gardă, care lasă impresia unor legiuni romane cu cioareci și opinci sau a unor regimente de gladiatori, cu cășca de bronz a hopliților, cu scuturi de lemn acoperite cu piei, apoi lăncierii, arcașii și prăștiașii; în sfîrșit, armele grele de asalt (pe

care le-am văzut în tabăra din Argedava), transportate pe care puternice, cu roți dintr-o lăcăță, trase de zeci de perechi de boi înjugăți, după cum apar pe Columnă și ca în sutele vechi valah. Pe scuturi sînt blazoane animale care indică originea tribală a combatanților (șapal, zimburl, vulpea, viezurele, acvila și tigrul Carpaților etc.), dar stegarii tuturor unităților militare poartă zmeul cu cap și blană de lup, care reprezintă blazonul și steagul regatului Daciei, așa cum a rămas pînă la Decebal, și a cărui fluturare în vînt produce un șuierat ca de balaur.

În fruntea armatei călărește Viscol, cu doi stegari, urmat de Comosicus, într-o frumoasă armură de argint, purtînd pe coif însemnele lupului dacic, apoi Tap, așa cum îl cunoaștem; după ei trec, rînduri, pilcurile de călăreși de usalt și pedestrașii. La coloana mașinilor de război, recunoaștem pe meșterul Berna cu fiul său și pe Castaboca, îndemnînd servicii catapultelor și turnurilor să nu le producă vreo stricăciune la drum. Niște căruțe cu paie, încărcate cu sute de oale negre găuțe ca niște ulcioare fără toartă, și câteva care grele, cu poloboace pline cu pîcură, completează coloana aceasta. Aceste produse sînt materia primă a „bombelor incendiare” pe care le vor catapulta în tabăra dașmană „artilerişti” meșterului Berna, care nu mai știe ce nouă mașină să mai nască-cască, precum șnopul de sulici care pornește deodată și se împrășteie în văzduh căzînd asupra inamicului cu o grîndină ucigătoare, ca și marea arc de metal (un fel de arbaletă) cu săgeți lungi ce nu-și pot greși ținta. Soarele apune pe această imagine, pierdută în nori de praful.

Pe bolta crepusculară apare luna. De pe terasa templului lui Zamolxe, Marele preot Deceneu și regele său Burebista contemplă astrele printre acele mediane ale unui mare compas ceresc sferic eliuizese.

BUREBISTA : Ce ne prevestesc astrele, Deceneu ?

DECENEU : În marea mișcare a astrelor, mărite rege, se pregătește unul dintre acele rare semne care-i tulbură peste măsură pe regi, ca și pe oamenii de rînd.

BUREBISTA (îngrijorat și bănuitor) : Ce semn ?

DECENEU : Eclipsă. Slăvitul Soare curînd își va întoarce fața de la făpturile pămîntului, făcîndu-ne pradă întinericului.

BUREBISTA : Din ce pricină ?

DECENEU : Din pricina Reginei nopții, care-i trece pe dinaintea cîetodată.

BUREBISTA : E un semn bun pentru regina celților ?

DECENEU : Acolo, la celți, nu regina poruncește ce-i bine și ce-i rău pentru ea și pentru supușii ei.

BUREBISTA : Druidul Breza ?

DECENEU : Puterea lui trebuie înfrîntă ; iar celții se vor supune sau vor pleca.

BUREBISTA (aparent fără intenție) : Uneori mă întreb, Deceneu, pentru ce ai cerut dacilor tăi, atunci, să-mi jure credință

mie, un țînr print al gelților, și m-ai încoronat rege aici, la Sarmizegetusa... Spune, prietene.

Întrebarea marelui rege nu așteaptă răspuns : e un pretext, diplomatic și amical, pentru a-și reconfirma o încredințare bazată pe faptul că darii sînt doar o mlădiță a gelților, a marelui trunchi tragic pe care-l reprezintă puterea sa.

DECENEU (a înțeles importanța statului unitar geto-dac) : Aceasta a fost porunca Marelui gînditor : „unirea face puterea”, frate. De aceea ești, astăzi, cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei.

BUREBISTA : În războiul acesta pieri-vor mulți...

DECENEU : E rău destul că ne-am născut. Numai cerul moștenește lumea.

BUREBISTA (a înțeles, la rîndul său, aluzia la relația dintre stat și religie) : Răposata regină nu mi-a dat moștenitori. Era steapă. Am făcut copii nelegiuți...

DECENEU (concesiv și prudent) : Două sute de mii de viteji, de care pînă și romanii se tem.

BUREBISTA (serios, sau numai promișînd diplomatic) : Dacă voi pieri în războiul acesta, sau în altele, vreau să le fii tu părinte și stăpîn, Deceneu.

DECENEU (profetic, evitînd răspunsul ce i-ar dezvălui vreo dorință) : Nu-ți este scris, rege, să mori în războie... Steaua ta seamănă cu a lui Cezar !... Curios : știi că nici el nu are moștenitor legiuit, pentru că și Calpurnia este steapă ?

BUREBISTA (gînditor și resemnat) : Nemuritori sînt numai zeii...

DECENEU (îl privește lung) : Pentru că nu se ucid între ei.

Războiul cu cele două triburi se desfășoară din zorii zilei, de la răsăritul soarelui pînă la amiază, pe două planuri de bătăie : unul, pe cîmpia-platou din jurul dealurilor pe care apar cetățile de lemn și piatră ale celților ; altul, care începe prin asediu și arelul la care vor porni geto-dacii. Aparatele de luptă vor urmări, însă, după un plan general, numai detaliile semnificative indicate de consilierul militar al filmului. Un detaliu : carele de luptă și călăreșii Boii, în frunte cu Boiau, ies din perimetrul satului lor, asupra cavaleriei conduse de Comosicus, care-i sfidează cu strălucirea armurii lui de argint lucrat. Între cele două fronturi, pedestrașii dacii tocmai au terminat camuflarea cu paie a țepilor înfipte în pămînt în timpul nopții. După dimburile din spate se ascund catapultele, alimentate de ucenicii lui Berna, care-și fabrică pe loc „bombele incendiare”, din urcioarele negre, umplute cu pîcură și astupate cu fiul de luminare, gata numai de aprins. În jurul catapultei stau de veghe arcașii.

Comosicus se apropie, la trap, de zona strategică și prăstiașii aruncă un stol de proiectile asupra Tauriscilor, ca să-i provoace

la luptă, Boian și ai lui năvăleşe orbește, aruncînd lînci și săgeți. La scumpul lui Castaboca, sună buciunul cu gură de lup al geto-dacilor. Comosicus se retrage cu ai lui, spre centru, apoi îi împarte pe două aripi, în timp ce Berna începe „bombardamentul” său. Focul cuprinde paiele și păcura, care, cîmpodată din oalele negre, se împăște pe scuturi și pe oameni, provocînd o durată la care salvele arcașilor și ale prăștiașilor contribuie puternic. Comosicus întoarce aripile cavaleriei sale, încercîndu-i pe războinicii celți, care luptă sălbatic și eroic. Burebista șade pe platforma turnului de luptă din preajma zidurilor satului fortificat al druidzilor. El vede primejdia în care se află Comosicus, prius în vîrtejul luptei; remarcă, însă, în același timp, cum Critas, șeful Tauriscilor, pîndește din marginea taberei sale zdrobirea Boiilor de către daci, fără a interveni. El urmărește ceva. El vrea să cucerească mașinile de război din dosul dîmbului și năvăleşte într-acolo. Castaboca și cu ai săi îl zăresc și întorc armele contra lui. Un snop de lînci, apoi altul, aruncate din catapultă, decimează pe atacanți, fără a-i opri. Castaboca, deși rănit, văzîndu-l în primejdie pe Comosicus, rănit și el, îi sare în sprijin, ajutîndu-l să urce iarăși pe cal. Garda celtică a druidului Breza așteaptă pe ziduri, apărînd sanctuarul de amenințarea asediatorilor. Lipsa de unitate de acțiune a celților apare evidentă. Fiecare face ce vrea și ce poate în luptă, în dorința de a tăia cît mai multe capete pentru „colecția” personală, pe care și le atrîrnă de curea, cu tolba vinătorului. Burebista se avîntă el însuși în luptă, cu garda sa leită-n zale, lovîndu-l pe Critas. A intrat în luptă și tribul lui Tap, cu șuieratul lor haiduceșe, izbind rapid, metodic și precis, în adversarii lor. Boiul, Tap l-a întîlnit pe Boian și se bate cu el în ghioage și săbii. Boian smulge o sulță din mîna unui războinic și o zvîrle în dac, dar praștia acestuia e mai rapidă și-l trîntește jos, sub copitele cailor inebunîți de furi și de foc. Apare Critas, fericit că-l vede prăbușit la pămînt pe rivalul său la mîna reginei Hebe.

CRITAS (batjocoritor) : Boiane, drum bun la strămoși ! Mîine, cu voi fi regele triburilor noastre.

Boian scoate o toporișcă de la brîu și o aruncă în ceața lui Critas, care cade pe oblice, dus de calul său, în fugă, spre porțile cetății sanctuarului, urmat de Tauriscii în derută. Boiul au fost aproape mimiciți, pușini dintre ei iau calea retragerii. Burebista face semn alor săi să oprească urmărirea, lăsîndu-și adversarii să se retragă în liniște. Critas privește cu recunoștință gestul regelui dac, în timp ce porțile satului-sanctuar se deschid celților supraviețuitori, pe care îi întîmpină druidul Breza și slujitorii săi.

Misterul se explică deîndată ce, pe platforma turnului de asalt, apare Deceneu, cu toiagul în mînă.

DECENEU (tare) : Druidule Breza, femei și bărbați celți, ascultați cuvîntul regelui nostru, care vine cu pace spre voi.

Druidul BREZA : Preaînțeleptule Deceneu, e prea devreme : războiul abia a început !
DECENEU : Regele meu dăruiește vitejilor războiniciei celți o pace de o noapte și o zi, ca să vă cinstiți morții și să vă îngrijii răniții, pînă mîine la amiază.

Druidul BREZA : Și, mîine, la amiază ?

DECENEU : Dacă mîine, la amiază, nu vă predați, zeul cel mare al neamului nostru vă va da măsura puterii sale asupra zeilor tăi mincinoși, druidule Breza. El va pune soarele în umbra puterii sale și va preschimba ziua în noapte ! Iar acea noapte nefirească vă va fi mormîntul, în vecii vecilor !

Druidul BREZA : Regele tău nu poate fi mai puternic decît Soarele. Mai bine născoceci altă mincinoasă, dacă vă trebuia un răgaz ca să vă lingeti rănille.

BUREBISTA : Prințule Critas al Tauriscilor, ascultă vorba mea !

CRITAS : Ascult vorba regelui Burebista.

BUREBISTA : Ai văzut cum a pierit floarea neamului lui Boian, hoțul de aur și de pămînt, iar pe tine te-am lăsat să se scapi, împreună cu ai tăi, la adăpostul cetății ? Așa e ?

CRITAS : Am văzut, și ce-i cu asta ?

BUREBISTA : Zeii mincinosului Breza nu v-au ajutat. Mîine, noaptea zeului nostru va stînge ultima voastră zi.

Deceneu încercă să-i atragă atenția regelui său, cu toiagul, că a intervenit o schimbare în programul lor, dar Burebista s-a înfierbîntat și nu-l observă.

BUREBISTA : Alungați-l pe Breza și vă vom dărui vința și avutul, cu cheazășie de pace ; iar pe tine, rege te voi face peste toți celții, vecinii noștri.

Druidul BREZA : Nu-l crede, viteazule Critas ; regele Burebista nu poate stînge soarele de pe cer.

CRITAS : Dar, dacă va putea ?

BREZA : Atunci, cu însumi voi da foc altarului lepei de aur și voi arde împreună cu el !

Întregul dialog, purtat de la aproximativ aceeași înălțime, între asediați și asediatori, a răsunit în toată valea, coborînd o teamă mistică asupra ostașilor amelor tabere. În acel moment, o rumoare alîncă se ridică din pieptul celor de pe ziduri și, îndată, strigăte de groază răsună în toată tabăra celților. Toți arată cu degetul spre soarele după-amiezii, care începe să intre în eclipsă, și se trîntesc cu fața la pămînt, implorînd iertare.

BUREBISTA (cătore Deceneu, cu un zîmbet complice) : Te-ai înșelat cu o zi. Deceneu !... De-asta îmi făceai semne ?

DECENEU (idemi, către Burebista) : Sînt un biet muritor, mărite rege. Data viitoare o să ne potrivim mai bine calendarul.

BUREBISTA : Cum de și-a venit în cap stratagema aceasta ?

DECENEU' : De la Thales din Milet în lupta cu persii...

(CRITAS (porumcește supușilor săi) : Deschideți porțile marelui rege Burebista, fiul Soarelui!... Moarte minciinosului Breza!

Porțile se deschid și dacii lui Comosicus pătrund în incinta satului, în armăruca lui Breza. Se vede că avem o misiune dinaintea știută. Asediatorii daci pătrund în cetate, din toate părțile, iar Burebista intră direct, de pe platforma turnului, pe ziduri și coboară pe scările interioare, precedat de Viscol și urmat de Tap și de alții. Pe porți intră ucenicii lui Castaboca, purtându-și stăpînul pe o targă, vegheat de meșterul Berna, plin de păcură și de funingine pe față și pe mâini. Acesta ia un pumn de pămînt, îl umple cupa mîinii lui Castaboca și i-o pune pe piept.

Tap e înconjurat de grupul roabelor agatirșe, în cap cu cea frumoasă, fericite de eliberare, sub soarele care și-a regăsit lumina.

TAP (vesel) : Femeile agatirșilor ! Ce-o să zică mama, cînd o să-i aduc în ogradă o căruță cu mîeri !

Din interiorul peșterii-altar se aude un strigăt de moarte și iese un fân gros, leneș, ajutat de Comosicus și de ai săi, solul Sved, al Cerbilor galici, apoi alții. Intre ei, o fată speriată, într-o cămașă ruptă și arsă, se agapă de brațul fiului lui Deceneu.

(COMOSICUS (cătore tatăl său) : Tată, druidul Breza a fost... a fost... ajutat de Critas, să se arunce în foc.

DECENEU' : S-a ținut de cuvînt... Iar accasă-lă față sărmană, cine mai e ?

COMOSICUS : Nu știu, am scos-o din foc. SVED (avansează, puzind pe braț superba mască de aur a fostei zeițe-regine) : Este Hebe, fiica răposatului nostru prieten, regele Dagda, pe care druidul Breza...

Deceneu îl împiedică să spună mai multe, subînțelegînd că se știe, și o acoperă pe fată, protector, cu mantia lui albă, încredințînd-o fiului său și avertînd în țărîna vestimintelor sacre din fir de aur ; apoi, întinzînd brațul drept spre Sved, îl prezintă regelui Burebista.

SVED (î se închină) : Druidul Breza a pro-rociat, mărîte rege, că te voi vedea în fața altarului său. Și procierea lui s-a împlinit, deși nu chiar după dorința lui... Solia mea s-a încheiat aici.

BUREBISTA : Solia marelui Cerb abia începe, după dorința mea, la-l pe noul rege Critas și mergeți cu pace la celții de la soare-apune, spunîndu-le că mîrea face puterea și că sîntem gata să-i ajutăm pe gali, cu fierul și cu aurul, în lupta contra crotropitorilor romani. Iuvins în Galia, Cezar va fi proseris la Roma. Un salut părintesc tinărului șef Vereingetorix și să auzim de bine !

Burebista și-a luat rămas bun și se depărtează, călare, cu ofițerii lui, lăsîndu-l în urună pe Deceneu, cu Sved, să privească convoiul celților, care-și părăsesc satul incendiat și zeul de fier cu două fețe. La orizont, ducînd calul de căpăstru, pe o pășiste, Comosicus o ține pe după umeri pe prietesa Hebe, în drum spre casă, în Dacia, ca-n basmul cu Fău-Frumos, fiul lepei.

PARTEA a II-a

Cezar și Burebista

Printr-un canal din Delta Dunării, înaintează o barcă cu doi lopătari, asemănătoare canoelor indiene și egiptene. Vislese în tăcere, atenți la orice zgomot din desigurile populate cu pășiri, șerpi de apă și mistreți. Un șarpe le taie calea și se oprește parcă să-i privească. Cînd se apropie de aparat, recunoaștem pe Carp și Calopor.

Din ostrov se aude strigătul bouului de baltă, repetat, ca un avertisment. Carp ascultă și recunoaște semnalul și-l repetă, la rîndul său. La mal apare un om al bălții, un pescar get, care-i ajută să tragă barca. Pescarul nu vorbește ; îl cunoaște pe Carp. Dar îl privește cînd pe Calopor, care, de asemenea, pare să-l cunoască de undeva, mai demult.

Satul în care pătrundem, printre sălcii cu ramuri ce ating fața apei, e o frumoasă așezare de locuințe lacustre tipice, legate între ele prin punți înguste, ca un labirint, copleșit de verdețură și lotuși. Cîteva bărci șosec și pleacă, printre stîlpi puternici înșiși în milul bălții, și se zăresc fericele lucrînd pe pontonul-prispă al casei lor. Intr-un lununiș, o insulă printre nușeri, cu un ponton de piatră și trepte ce urcă spre un fel de templu antic, din marmură dobrogeană, ascunzător, în mai mic, aceluia din Delphi, unde Apollo se adresa oamenilor prin intermediul Pythiei. Ajunși acolo, omul bălții trage barca și-i invită să între.

PESCARUL : Magna Mater vă așteaptă.

Cei doi tovarăși de drum urcă treptele, fără vorbă, iar călăuză lor îi părăsește. În seninătunicul din interior ard câteva opaițe cu untdelemn aromitor. În fața lor se înalță statuia de marmură pictată a Șarpelui mistic (descoperită la Constanța), ce pare să păzească făptura ce se zărește printr-o mure perdea de borangic, așezată pe un trepid în fața unui foc domol. Lungă statuie, în dreptul perdelcii, îngheuncheat, cu un rulo de papirus într-o mână și cu un condei de trestie în alta, un bătrîn în vestimente albe. El va repeta interlocutorilor răspunsurile Marii preotese a Șarpelui, cunoscută în principat sub numele de Mama mare (Magna Mater). Ea nu-și arată chipul și vorbește numai în șoptă.

CARP : Sînt Carp, șeful Zimbriilor, și aduc poruciile regelui regiilor noștri, Burebista. MAGNA MATER : Slăvit să fie numele său. Cine este tînărul care te însoțește ?

CARP : Numele lui este Calopor, a fost în oastea lui Spartacus și s-a întors acasă... Nu-l recunoști ? (Către Calopor.) Pășește în lumină.

Calopor intră în bătaia luminii opaițelor și a focului, în fața draperiei de borangic, și încearcă să vadă, prin ea, chipul Marii preotese.

MAGNA MATER (cu o voce sugrumată, dar suficient de înaltă pentru a um mai fi nevoic de interpret) : Il recunosc. Este fiul nostru. Binecuvîntat fie cel ce mi l-a dăruit.

Calopor vrea să facă gestul de a se apropia de mama lui, dar interpretul și Carp îl opresc, făcîndu-l să înțeleagă că asta nu se poate.

CALOPOR (în genuchi, aproape să plîngă) : Mamă, am aflat că tata a murit. Iar pe tine, acum, nu te pot vedea. Ce taină este aceasta, sau ce blestem ?

MAGNA MATER : Ce ți-a spus la plecare regele Burebista, stăpînul și părintele nostru ?

CALOPOR : A spus : „fiule, am pentru tine o veste rea și o veste bună și să te gătești de drum greu“...

MAGNA MATER : Acesta este și răspunsul meu, fiule... Acum, spune tu, Carp, veștile tale.

CARP : Regele nostru îți cere să-mi îngădui a porunci cu flotei și oamenilor lui Balta, ce se vor împrenna cu ai mei și cu toți geții de la Dunăre, în războiul ce vine.

MAGNA MATER : Regele Burebista a făcut o alegere înțeleaptă. (Parcă ar cădea în transă.) Cu douăzeci și două de ierni în urmă, a coborît la noi, pe Dunărea înghețată, și i-a supus pe oamenii bălții, cu țaria și dărnicia lui. Și a ospetit la noi pînă primăvara, cînd Balta și-a scos corăbiile la mare și el s-a întors în Dacia. (Către Calopor.) Cîți ani ai tu, fiule ?

CALOPOR : Douăzeci și unu, la luna plină.

MAGNA MATER : ...Fieca cea de aur a negurii eterne...

CALOPOR : Cine, mamă ?

MAGNA MATER : Luna, fiule. Tot ce e veșnic vine de la ea și sălășluiește în Șarpe, izvorul înțelepciunii și visticernicul tainelor celor mai scumpe...

Interpretul le face semn celor doi că preoteasa a încheiat această întrevvedere. El îi înmînează lui Carp rulo de papirus. Carp îl ia și-l parcurge din ochi cu mulțumire. Se retrage, luîndu-l cu sine și pe Calopor, care privește fascinat chipul de marmură pictată al Șarpelui cu ochi de smarald. Atunci răsună, ca prin vis, dar destul de tare, ultimul avertisment al Marii preotese.

MAGNA MATER : Carp, să ni grîjă de fiul Șarpelui...

Căciul cu cei doi vîslași solitari face cale întoarsă prin labirintul de canale și plauri al Delta. După lungi minute, Calopor rupe tăcerea, muncit de aceeași fantastică imagine, stîrnită de un șarpe ce le taie calea.

CALOPOR : De ce n-a vrut măcar s-o vadă ?

CARP : E o poveste tristă. Midia era nepus de frumosă, pe vremea aceea, cînd s-a măritat cu prințul Balta... Odată, o furtună de vară cu trăsnete a incendiat Delta. A prins-o la mijlocul pădurii în flăcări. A ars atunci... Părul, obrajii, mîinile... S-a retras în templu și, de-atunci, n-a mai îngăduit nimănui s-o vadă. Nici bărbatul ei. Tu erai pe mare, atunci, cu năvodarii, erai copil... și ai dispărut...

CALOPOR : Aveam doisprezece ani ; pe furtuna aceea, am rățăcit pe mare. Ne-au capturat pirații, care ne-au vîndut, la Callatis, negustorului de selavii... Aceasta era, deci, taina și blestemul ?

CARP (evaziv) : Poate, și-aceasta... Ne-apropiem de locul întîlnirii cu omul nostru.

La ieșirea din gura Dunării, se zărește orizontul mării. O corabie se leagănă într-un golf și un foc fumegă pe țărni.

Pe vela mare a navei vedem, pictate în cărămiziu și albastru marin, două triunghiuri, în centrul cărora apar însemnele flotei getice : Șarpele (simbolul stăpînului pămîntului) și Delfinul purtînd pe spate un om (semnul stăpînului mării).

★

Pe puntea navei din larg, la ancoră, se mișcă cîțiva marinari. Trei personaje privesc atent țărniul. Este o navă relativ ușoară, cu o velă mare la un singur catarg și cu două rînduri de lopătari de ficcare parte, una dintre acele corăbii rapide, de vinătoare, care protejau vasele de comerț sau de pescuit, fiindcă pirații putea apărea oricînd. E un model îmbunătățit al trîmei clasice grecești. Unul dintre personaje e căpitanul navei : ceilalți doi sînt persanul Mitrân și Acornion, fruntaș al cetații-port Dionysopolis, aliată a geților dunăreni, în vestimintele țării lor. Paznicul focului de pe mal dă șfară, adică sexualizează cu trimbe de fum.

CAPTANUL. („traducător”): Sosește! (Către marinarii.) Lopătarii, la posturi! Pregătiți-vă încă!

Barcă se apropie de corabie și cei doi se urcă, pe scara de frînghie, pe punte, primiți de ceilalți trei.

Carp îi înmânează căpitanului navei înscrisul pe papirus primit de la Magna Mater. Acesta îl parcure atent, apoi i-l restituie, cu o plecăciune.

CAPTANUL: Flota ascultă comanda la tine.

CARP: Atunci, la drum.

După plecarea căpitanului se aud câteva porunci, se ridică vela și rămân primele lovituri de tobă, care imprimă ritmul lopătărilor de pe galere, amestecate cu foșnetul tot mai deslușit al valurilor mării. Mai înainte de a se face prezentările, Calopor se grăbește să-l informeze pe Carp cu privire la Mitran.

CALOPOR: Eu pe omul acesta îl știu: l-am văzut în oborul din Argedava, este un geambaș persan...

Ceilalți trei se privesc o clipă în tăcere, apoi izbucnesc deodată în ris.

CARP (părintește): Mai înainte de-a spune că știu ceva, trebuie să știți într-adevăr: iar, mai înainte de toate, trebuie să știți să tăci. Dumnezeu este...

Carp îl privește în ochi pe Mitran, ca și cum l-ar întreba dacă vrea să se știe cine este; apoi, la încredințarea acestuia, îl prezintă.

CARP: Este prințul Mitran, sfetnicul de taină al Mărici-Sale Mitridate al VI-lea Eupator, regele Pontului, al Galatiei, Paflagoniei și al Bitiniei. Iar domnia-sa (arătând spre grec) este prietenul nostru Acornion, mai marele cetății Dionysopolis și Mare preot al lui Dionysos.

ACORNION: După câte știam, mărite șef, te așteptam să vii singur la această întâlnire de taină. Acest tânăr, care te însoțește, trebuie să fie un om de încredere, dacă l-ai adus aici cu tine.

CARP: Este Calopor, fiul lui Balta, care pierdut a fost și s-a aflat și vine cu mine de la Curtea marelui nostru rege. Mitran și Acornion îl salută cu respect, cîntărindu-l îndelung din ochi pe tânărul șef de la Dunăre.

ACORNION (către Calopor): Strămoșul mamei tale, regele Rhemaxos, a fost, din veac, ocrotitorul cetăților noastre... (Către Carp, cu abia stăpînită aprehensiune.) El va fi căpetenia?

CARP: Nu. Deocamdată, comanda mi-a fost încredințată mie (cu un zîmbet prietenos față de Calopor), eu mai bătrîn.

MITRAN: Atunci, să începem. Regele meu mulțumește cu recunoștință regelui tău pentru ajutorul făgăduit și-i spune că i-a bătut pe romani și a ajuns la Bosfor. Dar, acum, romanii au trimis contra lui cea mai puternică armată a Romei și sortii izbînzii sale se pot întoarce...

CARP: Cine o comandă?

MITRAN: Marele Pompei, în persoană.

CALOPOR (nu se poate reține): Pompei? Dacă Pompei se bate cu regele Mitridate, eu mă duc să lupt sub steagurile sale. Am jurat că Pompei va muri de mîna mea!

CARP (supărat): Deocamdată, lupti sub steagurile regelui tău! Și nu uita că eu am jurat să am grijă de tine.

ACORNION (cu abia simțită ironie): Acum înțeleg de ce Burebista, în marea lui înțelepciune, ți-a încredințat (te comanda) geților de la Dunăre. (Către Calopor.) Nu te supăra pe mine, fiu al Șarpelui!

MITRAN (explică, împăciuitor, ca un bun orientat): Regele meu are destui oșteni viteji, ca tine, tinere prinț; cererea lui către regele vostru este mult mai însemnată. (Către Carp.) Va trebui, prin urmare, ca regele Burebista să coboare mai repede cu oastea spre miazăzi și să deschidă al doilea front în Tracia, ca să-l prindem în cleștele nostru pe Pompei și să pornim, după aceea, împreună, spre Roma.

CARP: Credeți că s-a ivit timpul potrivit? Ce spui, Acornion? Dacă planul acesta nu izbîndește, mă tem că voi veți fi (apud ispișitor, Adu-ți aminte, acum douăzeci de ani, generalul Sylla a distrus Atena, ca răzbunare pentru alianța ei cu Mitridate.

ACORNION: Așa e. Dar motivele noastre sînt mult mai puternice să credem că altfel nu se poate. Pompei cunoaște, pesemne, planul acesta și, ca să-și asigure spatele, a dat ordin proconsulului Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, să ierneze în cetățile pontice grecești.

CARP: Hybrida? Jefitorul și neigașul geților din Seyticia Minora? O ia de la început? Dacă-i așa precum spui, acesta este un motiv de război în toată regula.

ACORNION: Intocmai! Hybrida și-a anunțat vizita, ba ne-a cerut să pregătim jocuri și serbări în cinstea lui. Dorește să-i aducem chiar gladiatori de la Roma. O să ne coste o avere.

CALOPOR (sarcastic): Gladiatori de la Roma? O să-i aibă! Cel puțin unul, cu siguranță.

MITRAN (serios îngrijorat): Dacă Pompei cunoaște, sau măcar bănuiește, planul nostru, timpul nu mai așteaptă. Iar dacă romanii ocupă cetățile grecești (către Carp), ieșirea voastră la mare este definitiv închisă. Flota romanilor din Mediterana e, acum, blocată de noi la Bosfor. Dar, pentru cîtă vreme? Mă tem că acesta va fi începutul sfîrșitului nostru și-al vostru.

CARP (către Acornion): De cîți militari dispune legiunea macedonică?

ACORNION: Proconsulul ne-a trimis vorbă să pregătim casă și masă pentru zece mii de oameni.

CARP (calni): Dacă vin ca musafiri, sînt mulți, dacă vin ca inamici, sînt puțini. (Către Mitran.) Spune-i regelui vostru că se poate bizui pe noi și că Pompei nu va trece! (Către Acornion.) Și-acum, hai să punem la cale, amîndoi și cu făcăul acesta, masa și cîrcul proconsulului.

★

Portul și orașul cetății grecești Dionysopolis (Balceic), de pe malul mării, seamăna cu celelalte așezări vechi pontice (vezi Histria, Callatis și Tomis), reproducînd în mic pe cele din Grecia veche, mai înainte de cucerirea romană. Descrierea lor amănunțită se află în toate cărțile de istorie antică a civilizației europene. Pe terasele aceluia frumos colț al litoralului Pontului Eurin, care ureă din port spre oraș, se văd case bogate, cu vaste grădini, în care sclavii culeg roadele podgoriilor și ale livezilor de măslini. Ne aflăm pe la sfîrșitul lunii iugoslavice (august-septembrie) și începutul lunii boeironice (septembrie-octombrie), cînd țărani ară cu plugurile lor de lemn, pregătind pămîntul pentru grîul și orzul recoltei următoare, cealaltă aflîndu-se deja în corabare.

În port se leagîna corăbiile grecești și străine și o trirēmă romană, iar pescarii își repară plasele pe lingă cherhana. Pe deal se zărește cartierul de vile și unul dintre templele lor frumoase, de piatră, cel al lui Dionysos.

Piața centrală din jurul agorci seamănă puțin cu piața cetății Argedava, dar arhitectura elenistică, rafinată, se impune prin stilul ei specific, meridional.

Comerțul cotidian continuă, ba chiar, sub un copac, se poate zări un negustor bogat, care cumpără doi sclavi în lanțuri. Atmosfera este însă mai puțin destină și veselă, proprie firii locuitorilor, și explicația apare brutal prin marea număr de soldați romani, ale căror patrule mărșăluiesc, disciplinate și împunător, în șimta lor de campanie, sub steagul militar cu fascii și insignele SPQR ale centurionilor. Legionarii romani sînt echipați de război, cu cască de fier cu garnituri de bronz, prelungită peste urechi (cassis), platoșă din plăci de fier prinse-n curele (lorica), sabie cu mîner de os (gladius), jăvelot cu colțar, scuturi de lemn acoperite cu piele groasă, pictată cu blazonul acvilei romane, și în sandale cu ținte. Desfilarea lor tăcută, de stăpîni, are ceva din sobrietatea orgolioasă a soldaților Reich-ului german, desigur, cu două milenii mai înainte. În fruntea fiecărui grup, cite un cavaler privește, de pe cal, cu superioritate, pe localnicii care-și văd de treburile lor, cu un aer nepăsător. De pe terasa vilei rechițiionate pentru dînsul și mobilate cu luxul timpului și localul aceluia, proconsulul C. A. Hybrida și locotenentul său stau întinși pe cite un fotoliu-pat, pîvind de sus, cu vădită satisfacție, panorama ce se desfășoară la picioarele lor, serviți de un sclav și o sclavă, cu fructe și băuturi răcoritoare. Intră Acornion, urmat de Ahilodor, comandantul grec al pieței, al

cărui aspect militar apare destul de jalnic, în aceste împrejurări.

HYBRIDA: Bun venit la noi, Acornion! Locotenentul meu mi-a raportat că e mulțumit de colaborarea voastră. Ce știri mi-aduci?

ACORNION: Totul e pregătit pentru serbările pe care le-ai poruncit.

HYBRIDA: Vom avea și gladiatori?

ACORNION: Cei mai buni din cîți am avut vreodată. Ne-am costat foarte mult.

HYBRIDA (cînie): Orașul vostru este bogat.

ACORNION: A fost.

HYBRIDA: Dar tu ești un neguțător avut.

ACORNION: Am fost. Războiul împiedică comerțul pe mare, iar ca preot al cetății, nu mai am îngăduința să mă ocup de comerț.

HYBRIDA (ironic): Ca senatorii noștri... Ești preot al lui Dionysos, mi se pare.

ACORNION: Am fost ales anul acesta.

HYBRIDA (cu intenție): Știi că, la Roma, cultul acestui zeu păcătos e interzis? (Acornion așteaptă urnuarea, ca să afle unde vrea să-ajungă proconsulul.) Aș putea să te pun în lanțuri: sau preferi o amenință onorabilă?

ACORNION: Proconsulul știe mai bine ce-are de gînd să ordone.

HYBRIDA: Ești vicelan, Acornion... Te iert, de data asta. (Către locotenentul său.) Mai ales că nu sîntem la Roma, iar jocurile lui Dionysos le-ar putea convinge pe femeile voastre să fie mai drăgute cu soldații mei, după... atîtea luni de abstenență. (Ride, amuzat de gluma lui, acompaniat de risul locotenentului.)

ACORNION: Toamă! despre asta ar avea ceva de spus Ahilodor, comandantul pieței orașului.

HYBRIDA (concesiv): Vorbește, amirale.

AHILODOR: Cetățenii se plîng de comportarea jignitoare a unora dintre soldații romani. Au prădat citeva prăvălii, au intrat și prin casele unor cetățeni onorabili și s-au legat de femeile lor.

HYBRIDA: Așa e la război... vai de cei învinși!

AHILODOR: Dar aici nu este război!

LOCOTENENTUL (insimulant): Poate că are să fie...

HYBRIDA (cu „har”): Poate că și este, dar nu știi tu. (Ride iarăși, rîntăcios.) Cine știe?

ACORNION: Proconsulul știe mai bine decît noi ce se cuvine, Ahilodor. Noi să ne vedem de treburile noastre, pentru ca totul să se termine cu bine.

HYBRIDA (concedîndu-i): Da, da, vedeți-vă mai bine de treburile voastre.

Cei doi greci se retrag, cu o plecăciune demnă, fără grabă.

★

În furnicarul pieței, pe sub colonade, o tinără femeie romană, însoțită de o sclavă, cumpără legume și fructe proaspete. Din prăvălia unui pescar, un tinăr, care seamănă și el a pescar, o privește cu o deosebită lua-

re-aminte. Femeia (Lidia) îl recunoaște brusc și scapă din mână coșulețul, al cărui conținut se revărsa pe jos. Selava se apleacă să-l ridice și să culceagă fructele căzute.

LIDIA: Nu le mai lua de pe jos; du-te la negustor și cumpără altele.

Selava în coșulețul și face cede-ntoarsă în piața, iar Lidia intră în prăvălia pescarului, care, înțelegând că se petrece ceva neașteptat, iese dinaintea tarabei sale, acoperind interiorul obscur al prăvăliei. Tăcărul acela este Calopor, care o cunoaștea cîndva pe femeie, la Roma, și această neabătută întîlnire i-a surprins pe amîndoi.

CALOPOR: Lidia, ce faci tu aici?

LIDIA: Dar tu, cum ai ajuns aici? Te crezusem mort. Valeria mi-a povestit ce groaznică soartă ai avut, după căderea lui Spartacus. Copilul lor a murit la naștere. Te-au căutat, printre miile de răstîgîniți de pe Via Appia...

CALOPOR (*atent, la trecerea unei patrule romane*): Am scîpat. Aici nu putem vorbi. Vino, la noapte, în grădina templului lui Dionysos.

LIDIA: Am să încerc. Nu știu dacă voi putea... Dar dacă nu pot?

CALOPOR: Pescarul acesta îți va spune unde mă poți găsi.

Selava s-a apropiat cu coșul; Lidia îl întrebăsează din jură, fugîndu-se că a vrut să cumpere ceva, la un pește de pe tarabă și plutește pescarului, în privirile căruia stărnice o întrebare fără răspuns, și, continuîndu-și drumul, se pierde în aglomerația pieței.

PESCARUL (*dojenitor*): E o mare nesăbuiță... Nu-ți dai seama că totul poate să cadă, dintr-o prostie ca asta? Tocmai femeia asta (i-ai găsit să-ți în mințile, și tocmai acum?)

CALOPOR: Cum, adică, „tocmai” femeia asta?

PESCARUL: Tu mă întrebi pe mine? Părea că vă cunoașteți foarte bine. Este nevasta proconsulului Hybrida! Trebuie să dispari numaidecît...

O patrule romană se apropie și pătrunde în colonade. Pescarul îi face viut tinărului trae pe ulița din dos. Ofițerul roman vine direct spre taraba pescarului. Este chiar locotenentul lui Hybrida.

LOCOTENENTUL: Cine era omul acela?

PESCARUL (*aranjîndu-și marfa*): Care om?

LOCOTENENTUL: Cu care ai stat de vorbă adineaori.

PESCARUL: A, mușteriu de-ndineaori? Un prăpădit. Voin să cumpere niștru de Dinăre și n-avea parale nici de-un stavrid... E plină piața de puugași, de la o vreme.

Ofițerul citește în ochii pescarului o undă de batjocură la adresa tuturor „puugașilor” de care e plină piața și se retrage moșluz, cu oamemii lui.

★

Un grup de ofițeri romani, acasă la proconsul, rid și vorbesc, la un pahar de vin.

Îmbrăcătă ca o veritabilă matroană romană, Lidia trece printre musafiri, dintr-un poruici sclavelor casci, cu glas stăpînit.

LOCOTENENTUL (*cu intenție*): Slăvite Caius Antoniu, iată o invitație pe care nici unul dintre bărbații Romii n-ar putea-o refuza. Dar numai cu încuviințarea stăpînicii casei.

HYBRIDA (*o strigă, cu falsă politețe*): Lidia! Lidia se apropie, încercînd să-și stăpînească resentimentele. Cunoaște „amnierele” soțului ei, dar acum e prea tulburată ca să-i răspundă cu atitudinea ei firească.

LIDIA: M-ai chemat, Caius?

HYBRIDA: Astă-seară vreau să oferim oaspeților noștri o cină de zile mari, demnă de bătrînul Lucullus. Aș dori să poftim și niște... niște distinse persoane din localitate. (*Rîsul ofițerilor demnuță destul de limpede sensul cuvîntului „distinge”*) Ne dai încuviințarea?

LIDIA: Voi da bucatarilor poruncele de trebuință, ca totul să fie la înălțimea „distingilor” tăi oaspeți. Numai că eu nu voi putea împărtăși bucuria lor, pentru că intenționez să mă retrag mai devreme și le cer scuze... pentru neplăcetea mea.

LOCOTENENTUL: Iată un răspuns vrednic de o adevărată matroană romană.

HYBRIDA (*bătînd din palme*): Se aprobă. Toți cei de față reiau, cu oarecare deferență, aplauzele stăpînului casci, în timp ce Lidia se retrage în apartamentul ei.

★

O seară caldă de toamnă pontică: numai foșnetul arbuștilor tulbură liniștea acestui colț singuratic al orașului grecesc. La poalele dealului arde un mic foc de tabără, în jurul căruia trei legionari romani rid soldățește, biud, cu rîndul, dintr-o amforă. Rezenat de trunchiul unui smochin, din umbra căruia putea cuprinde cu privirea intrarea grădinii, Calopor așteaptă cu ucrăbdare sosirea ființei iubite. O siluetă se strecoară în umbra coloanelor templului, urmată, la scurt timp, de alta, Selava Melania a stat o clipă la pîndă, apoi, la semnul ei, Lidia, cu capul acoperit de un voal care-i cade pe umeri, se apropie de locul întîlnirii. Un scurt zînerat al gladiatorului, cu un semn de recunoaștere, o îndreaptă spre fostul ei iubit.

LIDIA: Am venit. În noaptea asta, încep alăturile dionisiace și toată lumea petrece. Abia am reușit să scap de...

CALOPOR (*cu obidă*): De soțul tău?

LIDIA (*cu un suspin vinovat*): Ai aflat?

CALOPOR: N-am știut. Și n-am crezut cănd mi-a spus pescarul...

LIDIA: Am crezut că ești mort. Calô! Părinții mei m-au silit să mă mărit cu primul venit, cănd au aflat de păcatul meu. Proconsulul era prietenul familiei...

CALOPOR (*furios*): Patricienii nu se căsătorec decît între ei și nu se iubesc decît pe ei.

LIDIA : Și vara mea, Valeria, era patriciană și l-a iubit pe Spartacus... Dacă nu era ea, nu te-aș fi cunoscut atunci. Împlinim 15 ani. Dă-mi miște ospățul lor de logodnă ? (*Îl trage spre ea, mângâindu-i chipul.*) Ai sorbit una după alta cincei cupe de vin neamestecat și Spartacus te-a dojenit, rîzind cu înțeles... Era obiceiul tinerilor traici, de a goli, la ospetele de nuntă, atîtea pahare cîte litere are numele iubitei... (*Îl sărută timid.*) Eu n-am înțeles. A doua zi ai atîrnat o curmă la ușa casei mele și a treia zi mi-ai așternut flori în prag. Nici despre obiceiul acesta n-aveam știință... Pe urmă am înțeles că așa începe iubirea. (*Plînge.*)

CALOPOR : Ce trist destin a avut iubirea noastră, Lidia !

Lacrimile lor se întîlneau într-o îmbrățișare în care patima și deznadejdea se amestecă cu mîrșă.

LIDIA : Ce cauți aici ? Romanii n-au uitat răscolul voastră și, cînd îi prind pe tovarășii lui Spartacus, îi răpun fără judecată.

CALOPOR : Nici noi nu i-am uitat pe cei șase mii de crucificați... Și nici că bărbatul tău a fost unul dintre călîi...

LIDIA : Ce te-a adus aici ?

CALOPOR : Răzbumarea lui Spartacus...

Se aude un zgomot de pași și pe zidul alb al templului se profilează umbrele unor soldați. Selava vine, speriată, spre a-și avertiza stăpîna.

MELANIA : Stăpîna, în grădină au intrat soldații. Fugi, cît mai ai vreme ; voi încerca eu să-i rețin.

LIDIA (*sărutîndu-l încă o dată*) : Cînd te mai văd ?

CALOPOR : Niciodată. Du-te. Nici eu nu pot rămîne aici... Mîine trebuie să mă bat în arenă, fără să se știe cine sînt. Va fi ultima mea luptă de gladiator...

LIDIA : Am să vin să te văd, pentru ultima oară...

CALOPOR : Nu ! Pleacă din oraș, cît poți de repede. Mai multe n-am dreptul să-ți spun !

Melania o smulge din brațele lui și o trage după ea, în grabă, spre tufișurile din fundul grădinii. Calopor se face nevăzută, în altă direcție. Se aude glasul locotenentului : „Căutați-l pretutindeni. Trebuie să fie pe undeva, pe-aproape !” În acel moment, pe treptele templului începe să coboare spre oraș, cu făclii, surle și tamburine, alaiul dionisiac, cortegiul alcătuit din bacante, silenii și satiri, în frunte cu Marele Pan, cîntînd din naiul său cu șapte țevi și dansînd în jurul unei femei frumoase, în văluri transparente. Ino, preoteasa misterelor lui Dionysos, zeul vinului și al viței de vie, din cetatea ce-i purta numele. În oraș, orgia și carnavalul aveau să continue pînă la ziuă.

Cortegiul carnavalesc se desfășoară pe ulițele orașului, îngroșîndu-și rîndurile dezordonate cu alți dionisopolitani, mai cu seamă

femei, masați în felurite chipuri. Printre ei, spectatorul va remarca un număr de bărbați, care, minjiți pe față cu chiuzoroz sau cu drojdie de vin, au ocerul că au motivele lor ca să se amestece în alaiul dionisiac.

De pe terasa lui, proconsulul și oaspeții săi, printre care se numără cîteva femei vesele din port, participă cu chef mare la spectacolul uliței.

Melania se apropie de poarta casei, cînd o mîna soldătească o apucă de umăr.

LOCOTENENTUL : Melania, ce cauți tu pe uliță, la ceasul acesta ? Unde e stăpîna ta ?

MELANIA : Acasă, stăpîne. Doarm.

LOCOTENENTUL : Cine poate să doarmă, în noaptea asta ? Mai bine făcea o plimbare prin parc...

MELANIA (*inocentă*) : Mă duc să-i spun, stăpîne, că vrei s-o poftesci la o plimbare...

LOCOTENENTUL : Eu pe tine am să te poftesc la o plimbare...

Profînd de înghesuiala din jurul lor, Melania se smulge din brațele lui și intră în casă. Militarii romani supraveghează cortegiul, cîntînd parcă pe cîncva, Calopor, amestecat în alai, asemînzîndu-și chipul, a ajuns în dreptul Marelui Pan, care se uita la el cu interes, pe sub masca lui de drac cu coarne și picioare de țap. Marele Pan viră mîna într-o oală cu drojdie de vin și-l minjește pe Calopor pe față, apoi smulge o mască de silen de la un dansator și i-o indeasă pe cap tînrului urmărit.

Calopor e gata să-i mulțumească străinului binevoitor, cînd acesta se-aplecă spre dînsul și, ridicîndu-și masca de pe față, i se arată pentru o clipă : este Lai, cu naiul său.

LAI : Gata, ai făcut destule prostii ! Cînd ajungem la colțul uliței, fugi la corabie.

Colțul uliței este însă blocat de o patrulă a poliției militare romane, care se vede că l-a recunoscut, fiindcă trag săbiile și se-apropie de el amenințîtor. În vacarmul muzicii de carnaval, nu se disting sunetele naiului, pe care Marele Pan îl duce la gură, dar, la suflarea lui puternică, cei patru soldați primesc cîte un „proiectil” în gît și se răsucesc în aer, prăbușindu-se printre picioarele dansatorilor amețiți de vin și de spectacolul oferit de Ino, purtată, goală, pe un scut improvizat. Incidentul a trecut neobservat, în nebunia generală.

★

Pe plajă, la picioarele zidurilor cetății, cîteva bareaze pescărești debarcă oameni înarmați. De pe ziduri, cîncva aruncă scări de frînghie. Oamenii înarmați escaladează zidul și pun stăpînire pe porți, în timp ce din oraș răsună muzici asemănătoare cu trișcașii și chiuitoarele din Bistrița noastră.

★

Amfiteatrul orașului de pe malul mării, făcut pentru vechile spectacole de teatru gre-

cese, a fost amenajat în circ pentru romani, amatori de altfel de spectacole, mai violente, care constituie aici majoritatea publicului prestrii. Ofițerii au venit îmbrăcați în togă, numai câteva grupuri de militari, fără sulite și scuturi, indică prezența „oaspeților” orașului. O linie de soldați înarmați păzesc, totuși, tribuna oficială (oppidum), în care vom distinge, sub un baldachin de purpură instalat pe patru stilpi împodobiți la vîrf cu acvila romană, statul major al proconsulului Hybrida, avînd la dreapta sa pe Lidia și la stînga pe locotenent. În loja de alături se află notabilitățile orașului, cu Acornion și Ahilodor, care sînt cam neliniștiți, în contrast cu buna-dispoziție a celorlalți, și preoteasa gitană Ino. Oamenii de rînd din amfiteatru așteaptă spectacolul cu o firească nerăbdare. Față de publicul obișnuit, acesta face însă o cam ciudată excepție. Numărul mic de femei și absența copiilor ar putea da de gîndit ochiului expert al poliției militare romane. Dar sînt cu toții după o noapte furtunoasă. Cele două femei foarte frumoase atrag însă atenția generală: Ino, într-o luroasă toaletă orientală, ca o adevărată Cleopatră egipteană, pe frunte cu o cunună de frunze de vișă legate-n fir de aur, și Lidia, o adevărată fiică a Romei. Părul lung îi flutură în voie pe umeri, dar pe frunte e strîns într-o diademă bătută-n pietre scumpe. Tunica, țesută dintr-o lînă albă, fină, și împodobită pe la poale cu un chenar subțire de aur, lasă să se întrevadă silueta ei zveltă și mlădieasă. Peste tunică poartă o palla cu dungi purpurii, ce cade în falduri moi. Grația ei pură contrastează cu chipul viclean și buhăit de viciu al bărbatului ei, mai în vîrstă, dar pomădat și parfumat, care savurează strugurii tîmioși și piersicile de pe o tipsie de argint, pe care odihnesc cupule cu nmst proaspăt, stergîndu-și degetele pe pieptul togii, prinsă pe umărul drept într-o paftă de aur bătută cu pietre. Hybrida poartă pe frunte coroana de lauri a generalilor victorioși.

În momentul la care ne referim în descrierea acestui spectacol, mimii și măscăricii, îmbrăcați în tot felul de piei de animale sau deghizați în femei, părăsesc arena circulară, alungați cu bice pocnitoare de gardienii teatrului, făcînd tot felul de giumbașlucuri, spre hazul spectatorilor. La suncul trîmbițelor, ce anunță și la corrida intrarea torcădorilor, începe defilarea gladiatorilor, cam o sută, care ies din carcere și, încolonați cîte doi, trec prin fața oppidum-ului, salutîndu-i pe oficiali.

În frunte merg, conform rîtualului acestor lupte, un mirmion (gladiatorul înarmat cu scut, cască și vizieră cu arpioare și sabie scurtă) și un retiari (cel înarmat cu o plasă și un trident). Între acești doi gladiatorii avea să aibă loc prima luptă din program. Urma un grup de nouă perechi, apoi alte treizeci de perechi, ce aveau să se măsoare între ei, pe rînd, cu două mîci armate inamice, îmbrăcați, pentru ocazie, în uniforme

diferite: unii în tunici scurte, de purpură, purtînd la coif cîte două pene negre (trarii), iar ceilalți în tunici albastre și coifuri cu pene albe (sammiiți).

Cei o sută de gladiatorii far înconjurul arenei, în aplauzele și strigătele spectatorilor, dar nu se întorc în carcere, cu de obicei, ci se desfășoară într-un rîng, în centrul căruia rămîn cei doi protagoniști. Aceștia fac cîteva pași pînă în fața tribunei și se opresc dinaintea prezentatorului (lanist), care iese de sub platforma tribunei oficiale și, întorcîndu-se cu fața la public, salută și anunță, LANISTUL: Ave, consule! Jocurile în cinstea ta încep cu lupta pe viață și pe moarte dintre un retiari sammii și un mirmion trac, cei mai buni gladiatorii ai școlii de la Roma. Faceți pariurile!

Publicul poate vedea numai chipul retiariului, cu capul gol, deoarece cască ușoară a gladiatorului (mai mult pentru ornament decît pentru protecție) îi acoperă complet fața. Prin viziera perforată, ochii sfredelitori ai tracului misterios s-au fîrat asupra tribunei. Prinziindu-i parca mesajul nevăzut, Lidia îl privește pe gladiator cu o durerosă duioșie. Ea a gustat din mustul înșelător de pe tablă și acum golește încă o cupă, ca și cum băutura i-ar da curaj să reziste la singerosul spectacol ce va urma.

HYBRIDA: Nu-s răi deloc! Tinerii ăștia prouit să moară frumos. Retiariul sammii pare mai hoț... Pariez o mie de sestertii pe retiari!

LIDIA (anunțată): O mie de sestertii pe gladiatorul trac!

După această deschidere a jocului, spectatorii mizează, în gura mare, pe cîte unul dintre adversari, apoi lanistul dă semnalul începerii, reluat de trîmbițele din cele patru colțuri ale stadionului. Privirile locotenentului se ațintesc brusc asupra semnului de pe scutul tracului. Este semnul Șarpeului, blazonul regal al geților de la Dunăre, protectorii seculari ai cetăților pontice. Privirea lui înconjoară amfiteatrul, remarcînd, poate, ceva suspect.

LOCOTENENTUL (către proconsul): Spectatorii au venit fără femei și copii...

HYBRIDA (atras de lupta care a început): Ești prea familist, iubite!... Vrei să vină toți cu nevasta, ca mine?

Mirmionul a luat poziția în gardă, cu stîngul înainte și cu toată greutatea corpului pe genunchii îndoiți, ținînd sabia în jos, paralel cu șoldul drept, în așteptarea atacului retiariului. Acesta face o mișcare derutantă, apoi, cu o săritură de tigru, aruncă plasa asupra gladiatorului, pregătindu-și tridentul spre a-l străpunge. Acesta evită, în ultimul moment, plasa, care-l depășește, zburîndu-i pe deasupra capului. Trece la atac, hîndu-se după retiari, care fuge să-și recupereze plasa. Cînd îl ajunge din urmă, acesta se răsucesc brusc și-l atacă cu tridentul, care, însă, nu-l atinge și e deviat, la distanță, de scutul mirmionului. Atunci, retiariul reia plasa și o azvîrte-n plin, acoper-

rindu-și adversarul. Mirmionul se zbate-n ochiurile de sfoară tare, încercînd să scape, în timp ce reționarul ajunge la tridentul său și se repede la victimă. Dar tracul, printr-o sforțare a brațelor sale puternice, rupe ochiurile și se ridică de jos, incurcat, totuși, cu picioarele-n plasă. Tridentul izbește, și scutul îi sare-n tîndări. Lupta continuă, dovedind, din ambele părți, o înaltă profesionalitate, dar ceva nu e în regulă cu lupta asta: nu cere singe. În sfîrșit, gladiatorul își desfășoară plasa în care-i erau prinse picioarele și, cu un gest de adevărat pescar din deltă, îl prinde pe rețiar în propria-armă, culciindu-l la pămînt, la un pas de tridentul său. Cu gestul clasic al învingătorului, privește-n sus, așteptînd semnul de grație sau de osîndă al proconsulului. Un observator mai atent ar putea remarca, totuși, că jocul gladiatorului s-a deplasat treptat spre tribuna oficială, iar finalul luptei are loc doar la o aruncătură de băț de înaltul sărbătorit. Același observator avizat ar fi surprins că cele 39 de perechi de gladiatori de pe marginea arenei s-au întors cu fața spre public, cu armele pregătite, împotriva cu totul altui adversar decît vecinul lor apropiat, și caută din ochi togile și uniforme militare, cum pîndeste vîntorul vînatul său.

În clipa în care Hybrida, furios că a pierdut pariul, întinde brațul cu degetul mare în jos, semnul de moarte, gladiatorul nu execută acest ordin mut și, dimpotrivă, își ajută partenerul să se ridice din praf, ca la un final de piesă, la cortină. Gladiatorul face doi pași înainte și-și scoate casca. Vederea clipeului său îl umple de groază și de furie pe roman. Este Calopor, care seauănă în chip fantastic cu Spartacus. Toți se ridică în picioare, paralizați de frică.

HYBRIDA : Spartacus !... La arme !

În același moment, gladiatorul smulge tridentul și-l azvirle, cu putere și precizie, în proconsul : însă acesta, cu o mișcare instinctivă, își face scut din trupul Lidiei și tridentul îi străpunge acestuia pieptul. Întreg amfiteatrul devine un vacarm de țipete de groază. Calopor se repede spre tribună, escaladînd-o dintr-un salt, cu un urlet de fiară rănită, și-l străpunge pe Hybrida. Moartea proconsulului e semnalul așteptat de gladiatori, care năvălesc asupra romanilor și începe un măcel nemilos.

Locotenentul își revine din stupearea de o clipă și repetă ordinul comandantului său, al cărui leș sîngerînd zace prăbușit peste ăltul murguriu.

LOCOTENENTUL : La arme, romani !

Disciplina de luptă a soldaților romani își spune acum cuvîntul. Trîmbițele lor de luptă scîrîtă apelul. Într-o ordine verificată în lungi bătălii, ei se adună în formație de luptă și se retrag spre oraș, răspunzînd, lovitură contra lovitură, inamicului furios, surprînsi, totuși, de sprijinul dîrz și curajos, pe care localnicii îl dau adversarilor lor.

Calopor uită de toți și de toate, ținînd în brațe trupul Lidiei, care abia mai respiră.

Ochii lor sînt plini de lacrimile despărțirii supreme.

CALOPOR : De ce ai venit aici ? Lidia, de ce ?... Lidia, dragostea mea, de ce ?

LIDIA (îl mîngîie pe obraz, cu un ultim gest de tandrețe) : E mai bine așa...

Calô, să nu mă uiti...

Lupta continuă pînă în piață, unde călăreții romani, alertați, se alătură camarazilor lor. Dar agora a devenit o capcană pentru romanii improzați, de la ferestrele caselor, cu săgeți, pietre și tot felul de proiectile improvizate.

Poarta cetății se deschide și intră, cu calul în spume, un centurion, care raportează locotenentului.

CENTURIONUL : Azi-noapte, armata lui Burebista a ocupat cetățile Histria, Tomis și Callatis și vine spre noi !

La ordinul locotenentului, romanii se retrag din oraș, ieșind precipitat din cetate. Dar, abia ieșiți, porțile se închid și se bari-cadează în urma lor, cei rămași fiind măcelăriți de gladiatori și de locuitorii înarmați, ieșiți pe ulițe.

Pe dealurile din jurul cetății, apare armata geto-dacilor, sub comanda lui Burebista. Alături de el e Viscol, cu coif și zale, și în spatele acestuia e Comata, agricultorul, fostul tovarăș al lui Calopor : ei îi urmăresc pe romani cum vin, ca oile la abator, Viscol ridică sabia lui mare și o ține o clipă așa, apoi o coboară brusc, și atacul general începe. Pe zidurile cetății au luat poziție de apărare localnicii, sub comanda lui Carp, Lai și Ahilodor, lingă care Acornion privește calm desfășurarea atacului vijelios al geto-dacilor asupra resturilor armatei romane, prinsă la mijloc, fără scăpare.

★

Pe malul Mării Negre trece o lungă coloană militară geto-dacică, în marș de campanie, cu cavaleria în frunte, urmată de pedestrași, mașinile de război și căruțele cu bagaje trase de boi, încheindu-se cu o arier-gardă călare. Pe culmea dealului, trec, în monom, călăreții răzleși, care păzesc coloana de la distanță, în pustietatea uscatului dobrogean, Viscol călărește, la pas, gînditor, după stegărușul armatei, care poartă insignele lui Burebista. În urma lui vin trei clipeși călăreți, trei vechi prieteni, cu care am făcut cunoștință la începutul povestirii noastre : Comata, vesel, Calopor, trist, și Lai, care le cîntă din fluier un ciucet de dor. Aparatul se depărtează, cuprinzîndu-i pe toți, odată cu marea, la orizontul căreia o corabie se apropie încet.

★

În portul cetății grecești, o corabie se leagăna la ancoră, sub pavilionul flotei getice.

Pe terasa casei, odinioară ocupată de Hybrida, Acornion și Carp îl așteaptă pe Ahilodor, care-l conduce aici pe Mitrău. Acesta vine îmbrăcat în vestuimente de doliu,

MITRAN : Prieten, mă bucur să vă revăd, dar veștile mele vor fi doar spre bucuria dușmanilor noștri... Regele meu nu mai este ! El, al cărui strămoș, după tată, a fost Darinus, fiul lui Hystaspes, iar după mamă, Alexantru cel Mare, a fost părăsit de oaste și de copiii lui și omorât en un câine !

CARP : Și gîndul se sperie, la vestea asta, prietene Mitran...

ACORNION : Dar Pompei ?

MITRAN : Pompei ne-a ocolit, mai întii, cerșind și jefuind, pe rînd, toate regatele vecine, din Armenia pînă la Marea Roșie. Cînd s-a întors la noi, era rege al regiilor Orientului, cu carsele pline de bani și de scule prețioase, împărțind aur și făgăduieli, în jurul său, tuturor șovăielnicilor și trădătorilor.

De pe terasa unde are loc această conversație, se vede marea, pînă departe, extinzîndu-și orizontul în imaginația spectatorului, spre cetăți în deșert, cu oaze și caravană de cămile, cu călăreți africani numiți ce poartă în loc de coifuri, capete de lei sau scuturi din blană de tigris și, suprapus, chipul impunător al lui Mitridate, din portretul care l-a inspirat și pe Racine pentru celebra tragedie ce-i poartă numele și în care i-a înfeles, atît de bine, politica :

„Si duns tout l'univers quelque roi libre encore,

Parthe, Scythe ou Sarmate, aime sa liberté,
Voilà nos alliés : marchons de ce côté !”

(Racine, *Mitridate*, 1, 3)

Regizorul filmului poate, de asemenea, ceda tentației de a-i contrapune chipul, frumos și triumfal, al lui Pompei, în armura lui de aur, primînd, pe o tîpsie, capul lui Mitridate — precum Irod, capul lui Ioan Botezătorul — oferit de fiul său, Farnace, în schimbul păcii și al recunoașterii lui ca rege-cient al regelui regiilor Orientului.

MIHAILODOR : Așa fac toți proconsulii romani... Cum a murit Mitridate ?

MITRAN : Soția lui, Stratonice, l-a vîndut lui Pompei, ca să-l întronizeze pe fiul ei, dar celălalt fiu al regelui, Farnaciu, a răscolat armata, promițîndu-le comoara lui Mitridate dacă-l proclama rege pe el ! Scîrbit de toate, regele a chemat tîlha morții... Pe urmă, familia a venit, i-a tăiat capul și i l-a oferit, pe o tîpsie de aur, marelui Pompei !

ACORNION : S-a sinucis Mitridate ?

MITRAN : A luat otravă, dar nu putea muri. Și, atunci, a rugat, cu ochii în lacrimi, pe cel din urană prieten al său, să-i curme suferința...

CARP : Și, cine a fost acela ?

MITRAN : Eu !... Regele meu mi-a dat mai înainte o scrisoare pentru regele tău... Acuma Pompei e în Roma, unde s-a proclamat un triumvirat pentru puterea supremă : Pompei, Crassus și Cezar...

ACORNION : Va trebui să plec la Roma...

E, iarnă la Argedava, în palatul lui Burebista asistăm la una dintre serile sale de șat, la gura focului, cu sfetnicii lui, în așteptarea ambasadorului său de la Roma, Sint de față : Deceneu, Viscol, Viezure, Carp, apoi Dulla, îmbrăcat în haina dacică, și Ira (relațiile dintre aceștia apărînd mult mai apropiate), misteriosul Lai și Calopor, a cărui stare sufletească depresivă nu promite nimic bun.

BUREBISTA : Mitridate ar fi meritat o soartă mai bună...

DECENEU : Visul lui a fost prea mare pentru lumea și puterile lui...

VISCOL : Ce periplu de necrezut ! -Fuși din Armenia, cu romanii după tine, pînă-n Caucaz, ocolești marea noastră, dinspre partea scîiilor, pe la Olbia, vîi la Dunăre și cobori la Bosfor, în spatele romanilor...

VIEZURE : Acest periplu este astăzi un fapt împlinit, care le-ar putea da-n gînd și romanilor să-l înfăptuiască, și într-o lună zi ne-am putea trezi cu Pompei sau cu Cezar *ante portas*, Romanii sînt un popor ticălos... dar la războaie se pricep !

BUREBISTA : Aceasta seamănă cu avertismentul din scrisoarea lui Mitridate. Planul său, pe care ni-l lasă moștenire, era să traverseze Tracia și Macedonia, apoi Pannonia, și să intre în Italia prin țara galilor, cu care, în acest scop, își făcuse relații și mădăduia că ura față de jefuitoarii neamurilor, *latrones gentium*, și cotropitorii universului, *raptores orbis*, să aducă în tabăra sa și alte popoare alpine și peninsulare...

CALOPOR (*tresare din ciudata lui stare de somnolență*) : Acesta era și planul lui Spartacus !

DECENEU : Și soarta lor a fost asemănătoare...

CARP (*către Viezure*) : Ai spus că romanii sînt un popor ticălos ? Să știi că greșești ! Nici un popor nu e ticălos, dacă-și vede de casa și de masa lui. Dacă nu-l apucă beția puterii și se poartă în casa și la masa altuia, ca proconsulul Hybrida...

Amintirea proconsulului Hybrida îi produce o strîngere de inimă lui Calopor, care nu-i scapă prietenului său Lai și celorlalți.

DULLA (*către Carp*) : Dintre toți cei de față, eu aș putea ști ceva mai mult despre firea romanilor de la Roma, poate tocmai fiindcă eu sînt un roman din Dacia.

DECENEU : Tu ești un prieten de-al nostru, dovedit la greu, și mi se pare că (*privește, cu un zîmbet părintesc, spre Ira*) vrei să devii și un frate de-al nostru...

BUREBISTA : Cred că înțeleg ce-ai vrut să spui, Dulla !... Romanii sînt oameni înzestrați cu o mare ascuțime a minții și cu un înalt simț al justiției. Au luptat cu eroism pentru libertatea lor ; au fărîrit și făuresc mărețe lucruri... Am învățat și noi de la ei cîte ceva. Și banii

lor sînt buni și de aceea merg și la noi... Dar beția puterii patricienilor s-a întins, din păcate, asupra poporului!... Sînt și la Roma oameni cinstiți; de fapt, cei buni au fost răpuși de ceilalți, sau sînt surghiuniți, ca tine. (*Ride.*) Deși, în formă, legile romane sînt cele mai bune din lume. Nu? (*Către Lai.*) Mai cîntă-ne ceva, tinere Orfeu!

LAI (*recită, pe acordurile lirici, ca o aluzie la Dulla*):

De al Troiei rege Priam, fiu mezin,
Cît încă sînt eu voi aici — agale,
Voi povesti: cum a sorbit din plin
Iubirea, cu amarurile sale,
Și bucurii, și-apoi cumplita-i jale,
Ajută-mă, zeiță, să înstrun

Trist viersul meu ce plînge cînd îl spun,
Voi știți cum grecii, strașnic înarmați,
Porcări cu o mie de catarge,
La Troia, și ani zece îndelungați
Bătura-n zidul ei, cîtînd a-l sparge,
Spre-a răzbuina în ochii lumii large
Cea faptă a lui Paris, ticăloasă,
Răpînd-o pe Elena lor frumoasă.

*Pe aceea cunoscută, ce duce la intrarea
palatului, acum înzăpezită, un grec impunător
se apropie, salutat cu respect de Vi-zare,
în cîmpul lui de urs, care-l primește
în capul scării și-l conduce la rege.*

BUREBISTA: În sfîrșit, iată că ai sosit,
Acornion.

ACORNION (*se înclină ceremonios*): *Prötu
kai megistu gegonotos epî Trakes basileon,
(Te salut, cel dintii și cel mai mare dintre
regii din Tracia.)*

BUREBISTA (*răspunde protocolului*): *En te
protē kai megiste philia.* (În cea dintii
și cea mai mare prietenie.)

*După salutarile în limba oaspetelui, Burebista
il invită pe prietenul și ambasadorul său,
să-i povestească cele întimplate, în lum-
gul răsîmp al călătoriei sale.*

BUREBISTA: Ei, Acornion, ai lipsit cum
multilor de la Curtea noastră. Ce nou-
tăți ne-ai aduci de la Roma? Ce noi răz-
boaie plănuieste Senatul patricienilor?
(*Cu amară ironie.*) Ca de obicei, contra
acelora a căror înfrîngere promise mai
bogate prăzi?!

ACORNION: Cea mai însemnată dintre ști-
rile mele, află că ț-a fost cunoscută și
te-a întristat destul, ca s-o mai spun odată.
De aceea, voi începe cu o veste bună
pentru cineva de aici. Triumvirii au gra-
țiat pe toți surghiuniții dictatorului Sylla.
Cato îl felicită pe arhitectul domniei-tale
și-l poartă să-și revadă prietenii, pe
Cassio, Brutus și ceilalți...

DULLA: Și Cicero?

ACORNION: Cicero a fost exilat de Cezar.

BUREBISTA: Începe bine! Te ascultăm,
Acornion, vremea nu ne zorește...

ACORNION: Deci, Cezar a câștigat războiul
cu galii. Inalta noblete și eroismul lui
Vercingetorix, lalesia, nu l-a împiedicat

pe Cezar să-l pună în lațuri și să-l trimi-
tă la moarte.

DECENEU: Regele cunoaște acestea. N-a
povestit Sved, mesagerul Cerbilor... Spune
mai departe.

*Aparatul îl părăsește pe Deceneu ascultînd
vocea lui Acornion, care vorbește despre
prezența sa la Roma, și spectatorul pătrunde,
treptat, în timpul și locul povestirii sale,
acompaniată de cîntecul lui Lai, cînd nos-
talgic, cînd furtunos.*

ACORNION: Mărite rege, m-ai întrebat ce
războaie mai plănuieste Senatul roman?
Ei bine, află și miră-te: Pompei plănui-
este războiul contra lui Cezar...

★

*La poartele Alpilor, în mijlocul taberei lor,
cele patru legiuni din Galia Cisalpină, care-l
însoțesc pe Cezar în Italia, așteaptă în for-
mație „pentru rapori” sosirea comandantului
lor suprem. Sînt puternici și trușiși, în țin-
ta lor de regimente de gardă. Cei doi
ofițeri superiori din imediata sa subordine,
Fabius și Labienus, strălucesc în armurile
lor pline de decorații. Ei îl însoțesc pe Cezar,
care vine din cortul său, apoi iau poziția
în fața frontului, unul la flancul stîng, ce-
lălalt la flancul drept, și comandă onorul la
general.*

LOCOTENENȚII: Ave Caesar Imperator!

*Acest salut era obișnuit în cadrul armatei
romane care au luptat multă vreme im-
preună departe de Roma. Întreaga oștire re-
petă acest salut.*

CEZAR (*adresîndu-se legiunilor sale*): Cama-
razi, Galia a căzut! Sub steagurile mele
ați dobîndit slavă și avere și ați ucis un
milîon de barbari. În sacii voștri de cam-
panie s-a adunat mai mult bănet decît
în pungile senatorilor de la Roma!

*Soldații aprobă acest bilanț glorios, repe-
tînd: „Ave Caesar Imperator!”*

CEZAR: Astăzi se împlinesc șapte sute de
ani de la fundarea Romei. Cei ce mă vor
urua vor fi mîndri de clipa aceasta, și
gloria lui Cezar le va încununa memoria
pentru încă șapte sute de ani! (*Urle.*)

★

*În cortul lor, locotenenții discută sensul
acestui apel, adresat de general soldaților,
în locul unui bun-rămas, deoarece, conform
legii romane, nici un comandant nu putea
întra în Italia, decît după ce și-a lăsat sol-
dații la vatră.*

LABIENUS: Credeam că Cezar va face elo-
giul de bun-rămas, dar discursul lui se-
măna mai mult cu altceva...

FABIUS: Cezar a așteptat ca victoria noas-
tră în Galia să-i fie răsplătită de Sena-
tul cu titlul de consul...

LABIENUS: Pentru aceasta există legi la
Roma. Soldații sub arme nu votează în
For...

FABIUS : Dar soldații pot face Forul să voteze... Dacă Colegiul augurilor procește că Cezar salvează patria? *Salus reipublicae suprema lex!*...

LABIENUS : Și cine-i garantează asta, Fabius?

FABIUS : Președintele colegiului augurilor, tribunul Marc Antoniu...

LABIENUS : Frumusețel a ajuns chiar așa departe? De-asta l-a scutit Cezar de armată!

FABIUS : Pe Cezar l-a costat operația asta opt milioane...

LABIENUS : Dar tribunii poporului vor opune veto!

FABIUS : Se vede, Labienus, că la viața de cazarmă te pricepi mai bine decât la viața politică. Tribun a fost ales amicul său Curion... Alte opt milioane!

LABIENUS : Cezar și-a investit bine aurul golilor...

FABIUS : O parte, Labienus, o parte...

LABIENUS : Partea leului. (Cugetă.) Tovărășia leilor nu mi-a plăcut nici la circ. Bag prea tare și miros urit...

FABIUS : Banii nu au miros... camarade!

★

Vocă lui Acornion intervine iarăși din off, spre a face legătura dintre scenele relatate din auzite sau văzute de dinul. La acestea din urmă, regizorul va fi atent ca povestitorul să apară, uneori, în cadru.

Ne aflăm în Forul roman, pe treptele Senatului, unde cetățenii s-au adunat să afle dacă zvonul războiului civil se adevărește.

În sala monumentală, lăzoasă, cu bănci de marmură și perne de purpură și splendide mozaicuri pe podea și plafon, senatorii vorbesc și se intrerup, ca toți latinii.

Consulul MARCELLUS : Cezar a intrat în Italia fără să deponă armele. Legea e dură, dar e lege și pentru el! Apreciem victoriile sale, dar ce face el acum îl dezonorează!

Tribunul CURION : Marcellus, consule, să nu ne pripim. Generalul poate fi inculpat și seos în afara legii dacă trece râul Rubicon, adică dacă, într-adevăr, marșul său amenință Roma, precum vrei să înșimezi. Poporul are încredere în Cezar.

MARCELLUS : Dacă tu vorbești în numele poporului, Curion, Cezar nu și-ar fi putut plăti un mai bun avocat. Ce spune Cicero?

CICERO : Armele să cedeze în fața togii! Dacă Cezar trece Rubiconul, face un gest de agresiune contra statului și va trebui să suporte rigorile legii.

MARCELLUS : Și tu, nobile Brutus, care ești ca și un fiu pentru Cezar?

BRUTUS : Îl iubesc pe Cezar ca un fiu, mi-e prieten, *sed magis amica veritas!*...

CICERO :Dar și miu bun prieten mi-e adevărul. Nu-i lămurit, Brutus! Alege, dintre două rele, pe cel mai puțin rău! Adevărul, sau Cezar!

Atunci când Senatul se amuza de acest tur de elocință al lui Cicero, un ofițer roman dă buzna, printre coloane, strigând.

LABIENUS : Cezar a trecut Rubiconul. Zarul a fost aruncat!...

Deasupra vacarmului ce se ridică din Senat și din For, răsună celebra maximă din dreptul roman :

MARCELLUS : *Salus reipublicae suprema lex esto!*... În numele poporului roman, Cezar este demis din toate funcțiile sale. Din acest moment, Pompei, rămas consul *sine collega*, preia conducerea armatei, pentru apărarea Republicii...

Pompei apare pe treptele Senatului, cu fața la poporul care-l aclamă atunci când Marcellus îi pune pe frunte atunua de lauri a comandantului suprem. Acornion se apropie de el și-i spune câteva vorbe, pe care Pompei le ascultă distrat, cu oarecare condescendență.

★

Îl revedem pe Acornion la palatul lui Burebista, unde întreaga asistență îl ascultă cu multă luare-aminte.

BUREBISTA : Dar ce dorea Cezar, pentru sine, pentru Roma? Care sînt proiectele lui?

Acornion îl citează, în traducere, pe Cezar, care-l dublează, din off, în latinește, pînă cînd aparatul se fixează pe Cezar.

ACORNION : Dictatura sa! „Nu-i loc de a ezita într-un proiect care, pentru a fi lăudat, are nevoie să fie executat”.

Voce CEZAR : *Nullus cunctationi locus est in eo consilio, quod non potest laudari, nisi per actam...*

Cezar ocupă acuma clădirea Senatului, înconjurat de legionarii săi, comandanți de Fabius. În jurul său apar Curion și Marc Antoniu, un bărbat frumos, de statură herculeană, precum și alți partizani ai săi, printre care pretorul Lepidus.

CEZAR : Consulii fiind fugiți din Roma, în cap cu viteazul Pompei (*risete*), statul nu poate funcționa normal. Îl invit, deci, pe pretorul Lepidus să facă o propunere în fața Senatului.

LEPIDUS : În împrejurările critice prin care trece statul, propun o lege care să reinstaleze dictatura, pînă la viitoarele alegeri consulare, de peste două săptămîni. Cine este pro?

Senatul-marionetă al lui Cezar votează în unanimitate, ridicîndu-se în picioare și salutînd cu brațul drept întins și apoi șed jos. Se ridică Marc Antoniu, trecînd mai în față.

MARC ANTONIU : Văzînd unanimitatea Senatului, și considerînd ca o trădare absența consulului rebel Pompei, propun ca Cezar să fie numit, de pe-acuma, *consul sine collega* și *dictator perpetuus*. Consul în acest scop și vocă poporului.

Reprezentant al acestei vox populi, tribuna Curion simte de dator să răspundă invitației amicalului său.

CLERION : Tribunați poporului, adică eu însumi și Mare Antoniu, care este și Mare preot al Colegiului augurilor, propunem pe marele Cezar și pentru funcția de *pontifex maximus*, care l-a fost răpită pe nedrept de rebeli, și de tribun al poporului, pe viață.

TOȚI ÎN COR : Ave Caesar! Ave Caesar!

Cezar se află acum pe aceeași înaltă tribună de pe treptele Senatului, din fața Forului, aclamat de mulțimea plebei și de soldații săi, cărora le dă tonul locotenentul său Fabius, alături de care remarcăm apariția unui soldat galo-roman, cu un ochi ascuns sub un bandou de piele, și-n care îl vom recunoaște pe Hirpus, șeful trădător al dacilor agatârși, salvat de la moarte, pesemne, de o patrulă de celți. Cezar privește plebea cu un aer imperial, scârpiniindu-se în cap cu degetul mic, ca să nu-și deranjeze cofura pomădată, capul său fiind pe jumătate pleșur sub cununa de lauri.

Hirpus pare o cunoștință apropiată a lui Fabius după felul în care își vorbește. În timpurile face ca Acornion să fie în preajma lor, în For.

FABIUS : Cezar va fi împăratul lumii.

HIRPUS : O lume din care va lipsi cel mai mare și mai bogat regat din vecinătatea Romei.

FABIUS : Ce regat ?...

HIRPUS : Regatul lui Burebista!

Acornion culește, literalmente, urechile, la numele regelui său și se strecoară mai aproape de ei.

FABIUS : Cezar are proiectele lui și în acea parte a lumii, nobile Hirpus. El nu lasă, ca Pompei, lucrurile la jumătate.

HIRPUS : Nădărdnuiesc că eu nu voi lipsi din proiectele sale. Dacă dispăre Burebista, un rege-client al lui Cezar, ar fi, aș fi...

FABIUS : Poate că Cezar va fi sfătuit de prietenii lui că un nobil dac, deposedat de Burebista, i-ar fi mai util și mai credincios decât alți pretendenți...

HIRPUS : Un sfat bun, ca acesta, merită tot aurul Daciei!

FABIUS : O parte, Hirpus, o parte... Nu mîta partea leului...

★

Pe malul Mării Adriatice, în cortul său somptuos, Cezar, înconjurat de statul său major, își cîntărește din ochi forțele terestre și navele cu care-l va lovi pe Pompei. Dinaintea sa e întinsă harta sud-estului Europei și a Orientului mijlociu, de la gurile Dunării și pînă la gurile Nilului.

CEZAR : Pompei sa retras în Tracia. Oriunde se va retrage îl voi distruge, pentru că imperiul roman trebuie să aibă un singur stăpîn și va cuprinde lumea!

FABIUS : Un singur regat nu se va lăsa cuprins în imperiul acesta, Cezar, pentru că la hotarul lui a fost oprit și Darius al

lui Histaspes, și Alexandru Machedon... (Arată pe hartă.) Aici, la Dunăre.

CEZAR (imperial) : Vîitoarea mea carte se va intitula „De bello dacico”. (În mare strateg.) Vom ocoli Marea Neagră de la răsărit spre apus, căzîndu-le-n spînzare fără veste, ca leul, în timp ce garnizoanele din Pannonia și Moesia inferioară vor face joncțiunea...

FABIUS (îl intrerupe, provocator, cu o ironie socratică) : Burebista cunoaște și planul acesta, slăvite Cezar; el nu-i cocosețul galic...

CEZAR (sincer admirativ, în realismul său rece) : Bravul și enigmaticul meu Burebista! Misteriosul arhitect al tuturor alianțelor inamicilor Romei! Cu Mitridate, contra lui Pompei; cu galii, contra lui Cezar... Între timp, el îi bătea pe celți și ocupa cetățile noastre pontice...

FABIUS : Barbarul de la Dunăre face și face!

HIRPUS (cu vădită învidie) : E un lup bătrîn, care se pricepe la viațat. Mai ales în pădurile lui...

CEZAR (oferindu-i, pe ocolite, o gansă anumie) : Lupul bătrîn sfîrșește în colții puilor lupoaiciei, cînd le-a venit vremea. Ce spui, Fabius? Nu cunoști vreun lup tînăr prin pădurile Daciei?

FABIUS (arătînd spre Hirpus) : Cezar, ecce lupus! Lupoaica romană l-a și fătut pe viitorul rex dacorum!

CEZAR (profețic, privind orizontul) : Am avut aurul orientului și fierul occidentului. Acum ne trebuie mai mult, pentru că sîntem mai mulți și mai puternici. Va trebui să eucerim (la privirea lui Hirpus, se corectează), să eliberăm singura țară care le are din belșug pe amîndouă : Dacia! Voi trece Dunărea, așa cum am trecut Rubiconul!

Hirpus pune genunchiul la pămînt, în fața lui Cezar, iar acesta ridică brațul drept deasupra lui, ca o binecuvîntare :

CEZAR : Dacia felix!

★

Privind de pe celălalt mal al Mării Adriatice, Pompei, înconjurat de consuli și senatorii legiuitori ai Romei (minus Cicero, care se retrăsese prudent), are la dreapta sa pe locotenentul Labienus, care-l abandonase pe Cezar.

POMPEI : Ne instalăm aici, pentru a avea necontenit sprijinul galerelor noastre. Am scufundat flota lui Mare Antoniu; Cezar nu poate trece marea înot...

LABIENUS : Cezar este plin de neprevăzut. Am luptat cu el în Galia și a biruit în condiții mai grele...

POMPEI : Cunosc „De bello gallico”, Labienus!

LABIENUS : Tactica lui favorită este izolarea inamicului de baza de aprovizionare. Or, baza noastră de aprovizionare este Tracia. Acolo, în spate, avem munții. Dacă — presupun, prin absurd, Pompei!

— Cezar ocupă acele poziții, noi, între el și mare, nu mai avem altă șansă decât fuga în Egipt!

POMPEI: Da, da, poate că e logic ce spui... Il vom aștepta pe Cezar în Tessalia (*arată pe hartă*), aici, pe cîmpurile de la Farsala... Și, fiindcă e vorba de Tracia... A venit la noi nu sol grec al tracilor lui Burebista? Chemați-l!

Este adus în cortul lui Pompei, deschis cu fața la mare. Acornion, în vestmintele lui de nobil grec. Se înclină dinaintea sa, iar romanul îl poarteză pe un jilt în fața lui.

LABIENUS: Marele Pompei dorește să știe pentru ce ai venit în tabăra noastră.

ACORNION: Am fost la Roma și l-am văzut pe Cezar triumfînd în For...

POMPEI (*sarcastic*): Scurt are să-i fie triumful, dictatorului...

ACORNION: Aceasta o știu numai zeii. Ceea ce știu eu, Acornion, și va ști curînd marele meu rege Burebista, este înșă foarte sigur, și cred că marele Pompei îmi va da dreptate.

POMPEI: Te ascult, Acornion.

ACORNION: Cuprîns de nebulia lui imperială, Cezar vrea să treacă Dunărea și să cucerească Dacia.

POMPEI: Ca să ajungă la Dunăre, trebuie să treacă mai întîi peste cadavrul meu.

ACORNION: Dacă va trece, regele meu va trece, cu cei două sute de mii de soldați ai săi, peste cadavrul lui Cezar!

LABIENUS: Ai zis două sute de mii?

ACORNION (*negustorește*): Bob numărat!

POMPEI: Burebista s-a mai bătut cu romanii?

ACORNION: L-a bătut pe romani, nu de mult, în Scythica Minora... dacă v-duceți aminte.

POMPEI (*iși aduce aminte*): Da... proconsulul Hybrida!... Insinuezi că m-ar fi bătut și pe mine?

ACORNION: Eu? Nici gînd!

POMPEI: Bine, du-te la regele Daciei și spune-i că, dacă mă ajută în războiul cu Cezar, eu aruncă și cele de trebuință. Pompei va fi prietenul lui Burebista și oricînd, la Roma, cuvîntul său va fi ascultat cu respect, ca de la egal la egal. Du-te, Acornion, și grăbește-te pentru răspuns!

Aparatul face o trecere și se fixează pe Acornion, care se uită la Burebista. Regele se plimbă prin încăpere, muncit de o idee ce i-a venit, dar ale cărei urmări îi apar confuze; și, pentru prima oară, nu poate lua singur una dintre acele hotărîri lucide și repezi cu care uca deprins. El privește în ochi pe Deceneu, care-l urmărește în plimbarea lui gînditoare. Cu un gest domol, lui își încarcă fluierul-armă cu o mică săgeată înveninată. Deceneu așteaptă ceva.

BUREBISTA (*către el*): Ce e de făcut?

DECENEU (*l-a înțeles și-l susține*): Romanii nu o zicere care nu-i lipsită de înțelepciune... (*Burebista îl întreabă din ochi*)
Ex malis eligere minima...

DULLA (*traduce*): „A alege din două rele pe cel mai mic”. Cicero!

Burebista se uită la Dulla cu luare-aminte, de parcă ar vrea să afle cât de credincios îi este romanul acesta, cu care a încuviințat să se mărite nepoata lui.

BUREBISTA: Dulla, prietene, ai fost iertat de Senat. Amicii tăi te așteaptă. Du-te la Cicero și la ceilalți, la Cassio și la Brutus. Ală ce cred ei despre noi și spune-le că noi nu vrem război cu Roma, decât dacă războiul acesta nu este impus de nebulia imperială a lui Cezar... Înțelegi?

DULLA: Înțeleg că nebulia imperială a lui Cezar trebuie oprită!

BUREBISTA: Iar tu, Acornion, du-te în Tessalia, la Pompei, să-i duci răspunsul nostru la solia la.

Intervenția ironică, în surdina, a „cîntării” lui Lai scamănu cu refrenele cu tile de bufoniilor lui Shakespeare. Ea intervine în clipa de cumpănă în care regele nu se decide cum să-și formuleze răspunsul hotărîtor.

LAI (*cîntă*): Cu glas bărbat solia și-a rostit, Pre limba lui, în chipul cuvenit.

Făr' de ensur cuvîntul răsfrîndu-l.

Iar spre a-și spune și mai bine gîndul, Și-l zugrăvi-n purtare și pe față,

Așa precum retorica ne-avață...

Cei de față așteaptă, într-o tăcere încordată, această neașteptată hotărîre a regelui lor. Calopor se ridică în picioare, ca în tranșă, stăpînit de o forță interioară sălbatică, mai puternică decât el.

ACORNION: Ce răspuns, stăpîne?

BUREBISTA: Ți vei spune că cererea lui de ajutor a fost primită cu bunăvoință și că (*călcîndu-și parcă pe suflet*) Burebista este prietenul lui Pompei.

În aceeași clipă, Calopor sare ca un tigru înjunghiat și trage sabia.

CALOPOR: Prietenul lui Pompei este dușmanul nostru. Moarte lui Pompei!

Se repede asupra regelui, înmărmurit, ca și ceilalți, de gestul demerțial al gladiatorului. Cu o clipă înainte de a-și desăvîrși intenția ucigașă, Calopor scapă sabia, ducîndu-și mîna la gîtlejul străpuns de săgeata mortală suflată din „fluierul miniei” al lui Lai, apoi se prăbușește la picioarele lui Burebista.

Regele cade în genunchi și-l cuprinde cu nespūsă dragoste în brațele sale, de parcă ar dori să-i redea viața și tinerețea pierdută. Lacrimile sale fierbinți picură pe obrajii celui căzut.

BUREBISTA: Caló, fiul meu iubit! De ce, Făt-Frunos? De ce n-ai putut să înțelegi? De ce, tocmai tu?

Calopor e sfîrșit. Lacrimile și vorbele calde pe care le simte lîngă obrazul său îl transpun în altă clipă dureroasă a scurtei sale vieți: chipul și lacrimile Lidiei, în clipa despărțirii lor din urmă. Și, fără să știe de ce, este răspunsul ei care-i vine pe buze, rostindu-l cu un zîmbet tandru și dureros.

CALOPOR: Lidia... E mai bine așa...

Mărturisirea paternă, aproape neînțeleasă, a regelui său, l-a lăsat pe Deceneu mult de uimire: poate că aceasta a fost soluția fatală a dilemei sale privind moștenirea coroanei dacice. Singur Carp, prietenul din tinerețe al nefericitului părinte, a înțeles dimensiunile acestei tragedii, atât de asemănătoare cu aceea din teatrul grecesc. El îl desparte, cu blindețe, de trupul neînsușit al băiatului, apoi, ajutat de Viezure, scoate leșul din sală. Acornion și Dulla se pregătesc de plecare, la rindul lor. Dulla se apropie de Ira și timida lor îmbrățișare de rămas-bun păstrează asupra ei, ca o povară neșus de apăsătoare, amprenta tragediei la care au asistat. Romanul iese. Doar Acornion mai rămâne, stinger, șoptindu-i ceva generalului Viscol.

Burebista, cu brațul pe umărul lui Deceneu, privește pe fereastră năsoarea ce se aterne peste oraș.

BUREBISTA (abia auzit): Singurul meu fiu, Deceneu...

În colțul celălalt. Lui a rămas cu privirile ațintite asupra porții prin care a trecut, spre veșnică odihnă, ucodilnitul lui prieten și tovarăș de luptă. Ira se apropie de el, cu un gest consolator de recunoștință.

IRA: Îți mulțumim, Lai, pentru...

LAI (înconsolabil): Ai văzut, Ira, tot am cîntat, aici, din „fluierul miniei”... Și cîntecul acesta a ucis sufletul meu... El a plecat să caute duhul lui Spartacus... Acum plec și eu... Pe drumul acesta unul pot lăsa singur.

Lui a rămas, vorbind, cu fluierul acela în uimă: cînd îl vede din nou, îl rupe și-l aruncă în foc. Își ia sarica pe umăr și iese singur pe ușa pe care ieșise micul cortegiu funerar. Viscol întrerupe meditația regelui.

Viscol: Măria-Ta! cine va conduce armata noastră, în bătaia lui Pompei cu Cezar?

Burebista, zguduît încă de cele întimplate, nu poate răspunde imediat întrebării tehnice a generalului său. Are parcă sentimentul că a fost pășit de toți cei dragi și că nimeni nu înțelege martiriul său moral.

DECENEU (răspunde calm, în locul lui):

Comosicus, generale Viscol. Comosicus, fiul meu.

Viscol salută și iese, împreună cu Acornion. Ira s-a așezat pe un jilț, în fața focului, pentru o așteptare îndelungată.

★

E o primăvară timpurie pe cîmpurile Daciei. Pomii sînt în veșmînt de sărbătoare; un prisăcar își curăță stulpul, fiindcă albitele au început să treacă din floare-n floare. Un grup de plugari au ieșit la arat, cu plugurile lor cu brăzdare de fier, pe ogoarele fără haturi. Sub un zarzăr înflorit, o femeie întinde un șervet cu arnici, pentru masa pe care așază o strachină mare, aburînd: scoate o turtă de grâu și o rupe-n trei. Apoi își leagă mai departe copilul mic, într-o covată de lei, în așteptarea plugarului, care

acum dejugă boii, cu ajutorul unui jinc de 5—6 ani, cu o joardă-n mînă.

Comata se apropie, cu copilul după dînsul ca un cățel, li suride femeii, apoi se aplică și-l ia pe al mic, tot băiat, în brațe, ridicîndu-l spre coroana pomului, în bătaia soarelui. Atunci Comata îi zărește pe călăreții daci trecînd la deal, în trupul mare al căilor, și se miră cine le-o fi comandantul, pentru că este un militar roman, Femeia îi ia copilul din brațe și-l strînge la sân, cu un fel de îngrijorare. Călărețul din fruntea mică coloare aruncă o privire spre ei și le face cu mîna un semn prietenesc, trecînd mai departe, grăbit. E Marius Dulla, încă investimîntat în uniforma legîmilor ce s-au opus lui Cezar în războiul civil.

COMATA: E de-ai noștri!... Hai la masă, miuere, că nu te văd de femeu... Ală mai întii uleiorul ăla! (Gustă cu sete, dar i-l restituie, cam nemulțumit.) Ai pus apă-n vin?!

FEMEIA: Am pus vin în apă... să nu-ți eadă grea.

COMATA (ocoș): Vezi să nu eazi tu grea!... (Rid amîndoi.) Vreau să am trei băieți... Trei frați!... (Cu o uimă de dureroasă amintire.) Trei frați eram și noi, cînd am venit aici... Mai ții tu mînte?

★

Și la Sarnizegetusa e primăvară, dar adoptînd culoarea locală, Burebista și Deceneu termină de comentat cu Comosicus întoarcerea din lunga lui călătorie.

COMOSICUS: Precum v-am spus, Cezar „a venit, a văzut și a învins”, mai înainte ca Pompei, înfricosat, să-și desfășoare grosul armatei sale. Detașamentele noastre s-au întors, fără pierderi, acasă.

BUREBISTA: Iar Pompei a fost într-adevăr omorît, de cum a debarcat în Egipt?

COMOSICUS: A fost omorît de amicii romani ai Cleopatrei. (Puțin jenat.) Amica lui Cezar... I-au tăiat capul și l-au oferit, pe o tîpsie de aur, lui Cezar. (Printr-o trecere, ca o scenă dintr-un coșmar, proiectată pe țevul de aur al unui nor, acel nor înfățișează scena cu Cleopatra, descrisă de el, și care pare să se destrame odată cu uorul.)

BUREBISTA (brusc): Ce știi despre Marius Dulla? L-a văzut pe Cezar?

COMOSICUS: Trebuia să sosească! Am înțeles, de la un curier, că are o veste de cea mai mare însemnătate pentru noi.

BUREBISTA (cître Deceneu): Nădăjduliese că amicii lui mai au un cuvînt de spus, la Roma.

DECENEU: La Roma contează numai ultimul cuvînt, și acela este al dictatorului. (Privind pe fereastră.) Dar, iată-l pe omul nostru! Comosicus, du-te de-l întîmpină.

★

Într-un iatac depărtat al palatului sobru de pe Muntele magic, femeile lucrează la războiul de țesut și la gherghef. Remarcîm imediat simpatia ce leagă două tinere, alți

de deosebite și la vorbă și la port, celta Ilbe și geta Ira, care-și admiră reciproc lucrul. Apoi, Ilbe, aruncându-și ochii pe Jereastră, o cheamă în grabă pe prietena ei, să vadă și ea cine a venit, pentru că în curtea interioară a palatului-templu a intrat Marius Dulla, întinpinat de Comosicus.

Romanul pătrunde în sala în care îl așteptau regele și Marele preot, Dulla arată foarte obosit de graba călătoriei sale, atât de neașteptată. Burebista e nerăbdător să afle răspunsul lui Cezar la apelul transmis senatului său.

BUREBISTA (cu încordare): Ce spune Cezar?

DULLA: Nimic. Cezar nu mai este!

BUREBISTA: A murit? Cum? Unde?

DULLA: În plin Senat. A fost înjunghiat, de fiul său Brutus.

Norii de primăvară se adună deasupra munților. Primii stropi, grei și calzi, ai noului anotimp, umezesc obrajii celor doi bărbați, Burebista și Deceneu, care trec prin cercurile de piatră ale Sanctuarului, îndreptându-se, fără grabă, spre adăpost, în templul unde pare că-i așteaptă statuia Marelui gânditor. Profilaji pe aceasta, ei schimbă ultimele replici din conversația lor.

DECENEU: Și steaua lui Cezar a apus...

BUREBISTA: Numai zii sînt nemuritori...

DECENEU: Nemuritor este numai gândul...

(În aceeași clipă, un trăsnet lung, urmat de un bubuit răsunător, apoi altul, brăzdează cerul.) Vin furtunile echinoctiului de primăvară!

Ca într-o eșifă săpată în bronzul amurgului, cei doi regi ocupă prim-planul aceluia sfirșit de mileniu.

S F Î R Ș I T

CARTEA DE TEATRU JUSTIN CEUCA: „Zaharia Bârsan”

„Restituirile” constituie un capitol de prestigiu pentru editura „Dacia” din Cluj-Napoca. În librării se află nu de mult o carte despre un om de teatru polivalent, actor, animator, regizor, dramaturg, publicist, director de instituții teatrale, „etitor”, cum îl numește autorul, al Teatrului Național din Cluj. Cartea e semnată de un cunoscător al vieții teatrale clujene, Justin Ceuca. Cercetătorul a scotocit prin arhive, a adunat conștiințios date, a întocmit, în spiritul celei mai austere activități de istoriograf, liste de repertorii, a trasat itinerariile turneelor, a căutat manuscrisele lucrărilor ne jucate, void să ne dea o imagine cât mai bogată, exhaustivă, a omului de teatru și a scriitorului Zaharia Bâr-

san. Rezultatul este, într-adevăr, cel dorit de semnatul lucrării. În tot ce așază sub condei, Justin Ceuca e preocupat de dimensiunea patriotică a faptului de cultură căruia i se dedică, într-o exemplară dăruire, Zaharia Bârsan.

Structura cărții este fidelă modelului monografie. După excursul în viața scriitorului se trece la activitatea teatrală. Sînt analizate aici reprezentațiile și turneele din Transilvania înainte de 1918, apoi concepția și activitatea lui Zaharia Bârsan ca prim director al Teatrului Național din Cluj, considerat factor de educație patriotică prin însuflarea „duhului dragostei de neam și de țară”. Director de scenă, Bârsan se remarcă prin respectul față de

calitatea spectacolelor, a căror menire este aceea de a ridica „publicul de teatru la înălțimi culturale”. Lista repertoriilor pe stagioni nu dă o idee despre pricepera directorului în a-și impune programul său teatral.

Multitudinea domeniilor abordate ca om de teatru se manifestă și în munca literară. Zaharia Bârsan se produce în toate genurile: poezie, proză, dramaturgie. Pe noi ne interesează aceasta din urmă, Bârsan fiind autorul *Trandafirilor roșu*, titlu încetățenit în conștiința lumii teatrale de la noi. Romantismul și poezia din textele lui Z. Bârsan sînt definitorii, consideră J. Ceuca, pentru modul său de a scrie teatru. Sînt prezentate și alte lucrări, unele în manuscris, dar spațiul nu ne îngăduie să le numim. Eu lucru este totuși limpede: cartea lui Justin Ceuca ample un gol în biblioteca teatrologilor. Aceasta, dincolo de modalitatea, pe alocuri didacticistă, a recetării.

Ioan Lazăr